

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk.

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravništvo ..... 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Urednik: *Etbin Kristan* Upravnik: *Louis Zorko*

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00., pol leta \$1.75.,
posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly
by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio, under the Act of
March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.75.
Foreign \$4.00. Single copy 30 cents.

Editor: *Etbin Kristan*

Manager: *Louis Zorko*

Usebina

NOVO LETO	147
IVAN MOLEK: IZKUŠNJE FILIPA BOBA	151
ZVONKO NOVAK: RAZMETANE MISLI	155
GRUDNOVKA	156
SIC TRANSIT GLORIA MUNDI	159
KAJ SMEJO VEDETI JAPONCI?	162
KAKO JE ZDAJ PO MONAKOVEM?	164
HITLERJEVA BESEDA	166
IVAN VUK: SPARTAK (Nadaljevanje)	167
E. K.: DREJČETOVA POT (Nadaljevanje)	169
EINSTEINOVO MNENJE	171
E. K.: JULKINA ZMOTA (Nadaljevanje)	171
ZA GOSPODINJE	174

Vojna na Kitajskem je porodila nekatere čudne posledice, ki bi bile prej absolutno nemogoče. Na primer: finančni minister Kung, skrajno konservativen in skrajno kapitalističen mož je daroval deset tisoč dolarjev svojega denarja za nakup municije in zimskih rokavic za—rdečo armado. — General Paj Čung-Hsi, ki ga splošno priznavajo za enega najsposobnejših kitajskih strategov, je bil pred manj kot dvema letoma v boju s Čjangom, sedaj pa sprejema njegova povelja. Ameriška pisateljica Agnes Smedley, katere zelo levičarski nazori so splošno znani, živi sedaj v hiši nekega episkopskega škofa v Hankovu. — Pred kratkim je odšla delegacija ameriških protestantskih duhovnikov v Šansi z zdravili in obvezami za rdečo armado. Vojaki so jih glasno pozdravljali in stvar se je zaključila s tem, da so se vsi udeležili maše v kitajski katoliški cerkvi, s komunističnim poveljnikom na čelu.

O čem govore ljudje? Neka družba, ki zbira vsako-vrstne statistike, je dala po svojih agentih poslušati, kaj govore ljudje na ulici, v arenah, gledališčih, cerkvah in brivnicah. Zbrala je 500 takih razgovorov in na podlagi teh je dognala, da moški največ govore o kupčijah, ženske pa o moških. V drugi vrsti pridejo pri moških šport in zabave, pri ženskah pa obleke in v tretji vrsti pri moških drugi moške, pri ženskah pa druge ženske. — Seveda, če bi zbrali milijon razgovorov, bi morda prišli do drugačnega rezultata. Ali pa tudi ne.

Psihijatri pravijo, da je ena vrsta laži resnično nevarna duševnemu zdravju; človek, ki laže sam sebi, je baje pogostoma na poti v blaznico. Ljudje, ki se lažejo drugim, so tej nevarnosti veliko manj izpostavljeni.

CG

TISKOVNI FOND CANKARJEVEGA GLASNIKA

Prispevali od 20. septembra 1938 do 20. novembra 1938:

Nežika Kalan	\$ 1.00
Slovenska dobrodelna zveza	12.00
Dr. št. 257, SNPJ	6.00
Joseph Lever	.25
Jos. Hrovatin	.50
Dr. št. 137, SNPJ	6.00

Skupaj v tem izkazu	\$ 25.75
Zadnji izkaz	\$124.90
Skupaj od 1. junija do 20. novembra 1938	\$150.65

Odbor Cankarjevega glasnika se zgoraj omenjenim organizacijam in posameznikom iskreno zahvaljuje! Želeli bi, da bi dobili mnogo posnemovalcev.

Prispevali od 20. septembra do 20. decembra, 1938:

Nežika Kalan	\$ 1.00
Slovenska dobrodelna zveza	12.00
Dr. št. 257, SNPJ	6.00
Joseph Lever	.25
Jos. Hrovatin	.50
Dr. št. 137, SNPJ	6.00
Progresivne Slovenke, krožek št. 1	6.00
Nabrano pri krsti Mrs. Pavlin, na iniciativo Prog. Slovenk	10.00
Nabrano na zabavi Slov. Narodne Čitalnice	1.50
Neimenovana ustanova	1.00
Prispevano od omizja Hiše Davida	.75
Dr. št. 53, SNPJ	12.00

Skupaj v tem izkazu	\$ 57.00
Zadnji izkaz	124.90

Skupaj od 1. jun. '38 do 20. dec. '38 .....\$181.90

Odbor Cankarjevega glasnika se zgoraj omenjenim organizacijam in posameznikom iskreno zahvaljuje! Želeli bi, da bi dobili mnogo posnemovalcev.

Najhitrejših omnibusev ni dobiti v Ameriki, kot bi skoraj vsako ugibal, tudi ne v Angliji ali v Nemčiji, ki se baha, da ima vse najboljše, ampak v arabski puščavi. Od Damaska, kjer vožnja začanja, do Bagdada, kjer konča, je šest sto milj. Temperatura na tej poti se menja od ničle do 145 stopinj F. Kljub temu vozi bus vso pot po 60 milj na uro. Vozovi so zelo veliki, imajo sedežev za 14 potnikov in vse mogoče priprave za njih udobnost, pa tako opremljeni, da je v njih temperatura vedno enaka. Preden so prišli busi, so se morali potniki posluževati velbdodov in potovanje je trajalo mesec dni. Sedaj se pride iz Damaska do Bagdada v 15 urah.

Chamberlain misli, po mnenju Willis H. Kingslanda iz Bantama, Conn., da je s svojo mešetarijo s firarjem rešil vsaj milijon življenj. Temu pisatelju se zdi, da so poročila o njegovih obiskih v Berchtesgadenu in v Godesbergu natančno podobna dnevniku mlade gospodične, ki je prvič jadrala čez Atlantik.

V pondeljek—Čutim se zelo počaščeno, da so me posadili h kapitanovi mizi.

V torek—Vse jutro sem bila s kapitanom na poveljniškem mostu. Zdi se mi, da mu ugajam.

V sredo—Kapitan mi je stavil ponudbe, ki se ne spodobijo častniku in gentlemanu.

V četrtek—Kapitan je zagrozil, da potopi ladjo, če ne sprejemem njegovih ponudb.

V petek—Rešila sem šest sto življenj na ladji.

Med Tartari jih je pred par stoletji bilo dosti, ki so jedli knjigi, misleči, da si s tem prilaste znanje, ki je v njih.

Izmed sto prebivalcev v Zedinjenih državah jih je na podlagi statističnih podatkov 95 v revščini, kadar dosežejo starost 65 let.

Na vrhu gore Elbrus, ki je visoka 18,000 čevljev, so Rusi zgradili velik hotel. Vse, kar je bilo potrebno za stavbo, so dopremili z letali.

Glasovitega nemškega filozofa Schleiermacherja so nekaj vprašali, kakšni ljudje zahajajo na njegova predavanja. Odgovoril je: Večinoma prihajajo dijaki, mlade ženske in častniki. Dijaki prihajajo, ker sem član izpitne komisije, ženske prihajajo zaradi dijakov, častniki pa zaradi mladih žensk."

Pred nekega dostojanstvenega sodnika so pripeljali razčapanega jetnika, ki je bil tožen zaradi potepuštva. Sodnik ga je gledal čez očala in naposled vprašal: Ali ste kdaj v svojem življenju zaslužili dolar? — Hitro je obtoženec odgovoril: Da, gospod sodnik, lani, ko sem glasoval za vas.

Kalander — V naših krajih je malo mož, pa še tisti so le s težavo; za nas je Bog najprej babo ustvaril, dedca pa iz njenega rebra.

Jerman — Koliko se jih je potuhnilo?

Kalander — Do malega vsi. Ta pravi, da je prestar, da se ne briga več za take reči, da misli na smrt.. lani še ni mislil na smrt. Drugi pravi, da bomo že brez njega opravili, on da ima posla v izobilici... in poseda v krčmi do polnoči. Najhujši so tisti, ki pravijo, da so v svojem srcu taki in taki, ampak zdražbe in razprtije ne marajo. Malo manj sem zameril tistim, ki so mi kratko malo zaloputnili vrata pred nosom... ni v njih laži in hinavščine: "eh, križ je...", pa: "eh, družino imam...", pa: "eh, rad bi v miru živel..."

Cankar: "Hlapci" — tretje dejanje.

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

II.
letnik
1938

+

6.

številka

Novo leto

V knjigi se obrača list in piše se nova številka. Ljudje, nešteti ljudje žele z vsem srcem in upajo, da pride z novim letom kaj novega, boljšega in lepšega, zakaj ono, ki se poslavlja, ni izpolnilo svojih obljub, ni odvalilo starih bremen, ni pregnalo starih skrbi, ni prineslo veselja, ni odprlo poti v obljubljeni, v zaželjeno deželo. Ne. Gostejša je tema po svetu, težja je mora na prsih človeštva kot je bila, ko smo pozdravljali sedaj odhajajoče leto. Toda — kaj mu moremo, kaj mu smemo očitati? Da ni izpolnilo svojih obljub!

No, kaj pa je obljubilo? — Izpolnilo ni naših želja, naših upov, naših pričakovanj. Ponižalo nas je še bolj kot smo bili ponižani, pahnilo nas je v večjo bedo, povilo je več verig okrog rok in nog, zakrilo je sonce z oblaki, tako črnimi, da so najbednejše duše že izgubile vero v luč in toploto. Sedaj odhaja in ž njim odhaja dvanajst mesecev našega življenja; toda le naj gre, da se nikdar več ne vrne in nič drugega ne maramo več od njega kot da bi ga mogli čim prej pozabiti, tako temeljito pozabiti, kot da ga nikdar ni bilo. . .

Ko bije ura dvanajst, se misli ne sučejo tako, zakaj tudi najbolj zatirani suženj ne more biti vedno žalosten, ker hoče vendar živeti, pa bi poginil, če ne bi vsaj za kakšen trenotek pozabil na vse gorje in si na kakršen koli način dopovedal, da je vesel. Novo leto bo pozdravljeno z zvonjenjem in piščalkami, z žvenkantanjem kozarcev in glasnim petjem, z objemi in poljubi in s čestitkami v stoterih jezikih. Razposajenost bo rajala na Silvestrov večer in opazovalec na Martu bi mislil, da so se na zemlji odprla nebesa.

Po novoletni noči pa pride jutro kakor za vsako nočjo in ko se bodo ljudje začeli buditi, mnogi s težkimi glavami, bo vse kakor je bilo dan poprej in oko ne bo videlo, duša ne bo čutila nič novega. Izpremenila se je le številka, ki si jo bo treba zapomniti, da se ne bodo delale smešne napake na pismih in

dokumentih. Iz starega leta se preselijo vse skrbi in težave in nadloge v novo in v življenju ne bo nobene pike. Le kroničarji bodo zbrali dogodke zadnjih dvanajst mesecev, jih vpisavali v debele knjige in otroci v šolah se bodo učili: to in to se je zgodilo leta 1938.

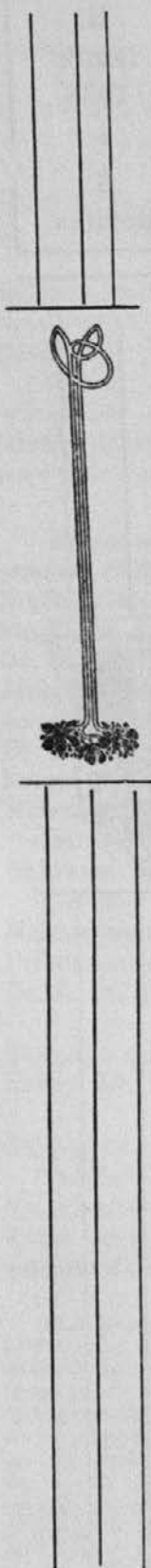
Prišel bo čas, ko se bo dijakom — in nemara tudi učiteljem zdelo čudno, da so se mogle goditi take reči na svetu, o katerem govore, da je visoko razvit, med ljudmi, ki so baje civilizirani, v okoliščinah, ki jih imenujejo kulturne. Toda letu, zapisanemu v zgodovini, ne bodo očitali, kar mu očitamo mi v togoti brezprimernega razočaranja. Zakaj leto ni krivo, leto ni obljubilo ničesar in ko se polnijo kozarci o polnoči, si le domišljamo, da nam novo leto zopet kaj obljubuje.

Ne — čas le teče in drugega nič. Čas ne izpreminja ničesar, ne prinaša in ne odnaša ničesar, ne vzbuja ljubezni, ne seje sovraštva, ne mlad ni ne star, ampak vedno enak. Podoben je knjigi, vse polni belih listov, nešteti belih listov in nobene besedice, nobene črke, nobene številke ne napiše v svoje predebele bukve. Kar je popisane, so napisale sile prirode na tisoč načinov in so napisali ljudje. Tako je bilo, tako je in tako bo. Tisti, ki znajo pisati in ki hočejo, da bodo njih besede znamenovane, imajo svojo povest na teh straneh, vsi drugi pa so bili in jih ni več — jih ni, tudi če hodijo navidezno živi po tej zemlji, na kateri so le sence iz Hada.

No, nekaj drugega so pač. Moka in droži so, iz katerih drugi mesijo kruh in pogače; ilovica so, iz katere drugi delajo kipe po svoji volji, orodje so, s katerim se izdelujejo ogromna bogastva — za druge. Ampak v knjigo ne pridejo nikdar, vanjo nikoli ne vpišejo svoje besede. In kadar očitajo staremu letu, da jih je prevarilo, mu delajo krivico, ker bi se morali sami potrkati na prsa in si priznati svoj greh.

Zakaj greh je, da niso zapisani v knjigi časov in — zgrešili so ga sami. Grešili so, ker so se zanašali na čas, na usodo, na pravico, na vse, kar jim je in kar jim ni prišlo na misel, le sami nase ne. V knjigo pa ne pride, kdor ne piše sam. Leta so taka, kakršna jih dela moč in le, kdor jo rabi, dobro ali slabo, pošteno ali krivično, ustvarja zgodovino. Čas se suče po njegovi volji in s časom tisti, ki so se odrekli moči. . . Leta se menjajo, drugo za drugim se pogreza v večnost, upi se potapljajo ž njimi, hrepenenje pa ostaja in poraja nove nade — stare nade, ki jih dviga iz pozabljenja. Kadar se zavržejo lanski koledarji, so te nade najmočnejše, ker se na obzorju kaže nekaj novega.

Novega? — Mogoče. Gotovo nekaj drugega, ali nič novega za tiste, ki le pričakujejo, ki hrepene in upajo, pa zopet puščajo

mogočnim, da pišejo, kakor so pisali od začetka dni. In ko pride zopet Silvester, preklinjajo staro leto, ga dolže vseh krivic in zločinov, mu očitajo laž in prevaro in komaj čakajo, da se pobere in se ne vrne nikdar več, dasi poteka njih lastno življenje ž njim. . .

Pa kaj naj bi storili, hlapci in trpini, ki nimajo ne bogastva ne orožja, ne sile ne moči? Saj delajo in rinejo, tekmujejo in se pehajo, da bi si malo zboljšali to bedno življenje in včasih kdo stopi za stopnjo više, ves izmučen in izžet od težkega garanja in napornega pehanja, tako da mu tudi potica ne diši, ko bi si jo lahko privoščil in se ne more veseliti lepšega življenja, ko mu je duša vsa izpita. Kolikokrat se pa zgodi, da mu ne dajo niti hlapčevati, ker je prišla v deželo tista nevidna pošast, kateri dajejo vsakovrstna imena, ko govore o slabih časih. Kako naj sužnji odpravijo bedo, ko je gospodarji ne morejo in ne znajo? Moč! — Moč je v rokah poveljnikov, na vladnih stolih je in v bankah, tam, kjer se kuje orožje in se zbira denar, tam, kjer se lahko ukazuje: ti prideš jutri v tovarno, ti ostaneš doma, ti pojdeš služiti topom, ti pa boš brusil bajonet. Tam je, kjer določajo: pšenica s polja ima to ceno, mi pa jo prodajamo za ta denar, za svoje delo dobiš to in to, če pa hočeš kupiti, kar si izdelal, boš plačal, kar predpišemo mi.

Moč! Kdaj so jo še imeli tisti, ki se morajo zahvaliti za milost, da se jim dovoli, zlezti pod zemljo in metati na dan, kar je priroda skrila v svojih globočinah, pogostoma tvegati pri tem zdravje in življenje, potem pa prebivati v nezakurjenih bajtah in sprejemati psovke in brce za nagrado. Kakšno moč bi iskali v hiši, kjer mora biti nešolana žena bolj izurjena v računstvu od profesorja matematike, da more z moževo mezdo obleči in nasititi otroke, zadovoljiti hišnega gospodarja, poskrbeti nekaj pohištva, posode in mila in imeti ob dolgih večerih nekoliko luči v sobi?

Moč. . .

Ej, da — žalostna je ta pesem. In vendar ni treba, da bi bila žalostna. Nihče na svetu, vsi diktatorji in vsi multimilijonarji skupaj ne bi imeli toliko moči kot hlapci in sužnji, če bi jo znali in hoteli uresničiti in rabiti. Silni so potentati, mogočni so knezi zlatega teleta, ampak le zato, ker jim nepregledne armade zavrženih garačev dovolijo. V sijaju svoje oblasti se šopirijo diktatorji, zaničljivo zroči na trume vriškajočih množic; a kako dolgo bi veljala njih oblast, kako dolgo bi sploh ostali živi in zdravi, če ne bi bilo kruha, ki ga mesijo peki in pečenke, ki jo pečejo kuharji? Kako sijajne bi bile njih uniforme, če ne bi bilo ovčjih pastirjev in bombažnih kmetov, tkalcev in krojačev, peric in

čistilcev? Kako bi grozili in osvajali, kar ni njihovo, če ne bi rudarji kopali rude, če se ne bi delavci potili do krvi po plavžih in jeklarnah, vlivali topov in kovali mečev po orožarnah in potem še šli tlačanit v armade, kjer ne velja njih beseda in njih korist toliko kot cigaretni dim komaj doraslega poveljnika? Kako bi njih najeti morilci metali bombe na žene in otroke iz zraka, če ne bi glave učenih sužnjev v težkih, mučnih urah izvabliale naravi njenih skrivnosti, ustvarjale vedno mogočnejših umetnih ptičev in postavljale beli ženi od dne do dne uspešnejših tekmecev?

Razen v prirodi sami ni nikjer toliko moči kot v delu in tudi priroda ne daje nikomur toliko svojih sil kot delu. In tisti, ki opravljajo delo, imajo to moč v svojih rokah — če jo razumejo in če imajo voljo.

Vsakih tristo pet in šestdeset dni pride drugo leto. Novo leto, resnično novo pride še le tedaj, kadar ga bodo tisti, ki hrepene po njem, ki ne morejo biti ljudje, dokler ne pride, ki ga potrebujejo kakor zrak in vodo in vsakdanji kruh, hoteli z vsem svojim srcem in z vso dušo svojo. Tisti trenotek, ko resnično hočejo, je pot popolnoma jasna in cilj je tako viden, da ga ni mogoče zgrešiti. Moč tiranov, moč zlata in moč granat je delala pretekla leta taka, kakršna so bila. Da bodo drugačna, mora stopiti moč dela na plan in kadar se ta prikaže, zavedna in nepopačena, ni sile na svetu, ki bi jo mogla ustaviti.

Seveda, nič ne pride samo od sebe. Vse, kar je, je porojeno ali pa ustvarjeno. Tudi moč dela ne priplava po kakšnih skrivnostnih potih iz skrivnostnih višin; tudi njo je treba ustvariti in ustvarjanje je delo. Ni lahko to delo, ampak izbera je le med večnim nadaljevanjem starega in med prihodom novega leta. V starem ne more biti ne slastnejšega kruha ne lepših rož za hlapce, življenje v njem ne gre v višave, temveč pada niže in niže. Bolnemu telesu vbrizgavajo zdaj ta serum, zdaj one hormone, včasih zatripa srce za trenotek nekoliko močneje, le da kmalu odneha še bolj in zdravniki začno obupno iskati druga zdravila. Telo človeštva pa hira in hira, se premetava v novih mrzlicah, se krči v novih boleznih in paraliza napreduje, v kotu pa čaka smrt.

Operacije starih zdravnikov ne prinašajo rešitve. Bolnik se mora otresti bolezni sam, ali pa poginiti. Sam želodec ni telo, sami zajedalci niso družba, sama pohlepnost ni duša. . .

Človeštvo se mora zavesti svoje nevarnosti; rešitev more priti le od tistega dela, ki je najvažnejši, ker je najpotrebnejši. Brez dela ne more naprej, ne more nikamor, ne more niti živeti.

CG

V delu je največja moč in le ta moč more prinesti rešitev. To — ali pa pogrezavanje, dokler blato ne pogoltne vsega.

Evropa, Azija, ves svet je priča padanja in hiranja. Ura odločitve se bliža bolj in bolj: v novo življenje, ali v smrt? Le roke in glave, ki ustvarjajo, morejo dati odgovor in ga uresničiti. Uresničiti ga morejo s svojo močjo in moč je v edinstvu. Druge ni. Vsi malenkostni pomisleki padajo vpricho tega spoznanja, vse razlike nosov in brad nimajo veljave ob tej resnici. En cilj in ena armada, ali pa pekel.

Združena sila dela lahko stori čudeže, lahko izpremeni svet, lahko napravi vrtove, kjer so puščave, lahko postavi tisoč, stotisoč novih mehanizmov v službo človeštva, lahko naredi učenjake iz divjakov, lahko speče kruha in pogač za dvakrat in trikrat več ljudi kot jih sedaj živi, lahko podeli človeško dostojanstvo najbolj zavrženim parijem, lahko podeli človeštvu mir. Ampak brez ene vojske, ki gre složno in zavedno za enim ciljem, ne spravi niti najbolj smešnega diktatorčka v blaznico, kjer je njegovo mesto, če je sploh ozdravljiv.

Moč, moč, moč — nič ni nujnejšega, nič važnejšega od moči. In moči ni brez edinstva. Vse filozofije preteklosti in bodočnosti ne omajejo te resnice. In če je tako, je vse drugo postransko — ustvariti popolno moč trpečega, delavnega človeštva je prva, neizogibna naloga. Kadar vstane ta moč, bo boj lahak in brez krvi in brez žrtev.

Človeštvo kliče človeštvo. Posloviti se hoče od starega leta, odvaliti hoče neznosna bremena, ozdraveti hoče, v novo življenje stremi in le delavski milijoni morejo razbiti železna vrata. Slišati morajo klic, ustanoviti morajo svoje bataljone in brigade in le kadar bodo vsi ena vojska, pozdravijo pravo Novo leto. . .

Izkušnje Filipa Boba

IVAN MOLEK

FILIP BOB strahoma stopi v enajsti poslodajni urad.

V desetih mu je že spodletelo. Tudi zdaj nima dosti upanja, radeveden pa je, kakšen izgovor dobi to

pot.

Pri prejšnjih poskusih je bil enkrat premlad, drugič pa je bil prestar za službo — gentleman, ki mu je zabrusil, da je petindvajsetletni Filip Bob prestar, je sam kazal jasne znake najmanj šestdesetih let! — Tretji delo-

dajalec mu je rekel, da se mu zdi, da Filip ni pri zadostnem zdravju in četrti ga je uljudno opozoril na spodobno pravilo, da imajo oženjeni možje z družino prednost pred samskimi; ko pa se je Filip v petem poslodajnem uradu zlagal, češ da ima ženo in dva majhna otroka, ki baš zdaj stradata, je suh dolgin za pisalno mizo skremžil obraz v simpatične gube in bridko obžaloval, ker ima njegova družba pravilo, da so oženjeni nameščenci — nezanesljivi, ker radi mislijo med poslom na dom. . . Potem

so ga odpravili z izgovorom, da se jim zdi premalo študiran za pisarniško službo, čeprav je imel v roki dobro spričevalo štiriletnega kupčijskega tečaja; v nadaljnjem uradu so ga pa spet odpravili, ko je zatajil svoj učni tečaj, češ da pri njih ni mesta za neizsolane prosilce. V naslednjem primeru mu nikakor niso verjeli, da še ni bil nikoli aretiran. Takrat je bil Filip Bob težko užaljen in je zahteval, naj mu dokažejo aretacijo in zapor — ampak gadje so obratno zahtevali, da je vrsta na njem, naj on dokaže, da še ni bil aretiran in zaprt!

In tako dalje.

Kaj pa bo zdaj?

* * *

— Iščem pisarniške službe. Star sem petin dvajset let in štiri leta sem se učil knjigovodstva, računstva in vseh ostalih kupčijskih znanosti. Doslej sem še zdrav, čeprav trpim pomanjkanje. Aretiran še nisem bil.

Običajne litanije, ki jih je Filip Bob izklepetal v vsakem prejšnjem poslodajnem uradu.

Možakar za pisalno mizo ga malomarno ošine z očesom.

— Imaš kaj izkušnje in dobro priporočilo? Pri nas je izkušnja poglavitna stvar.

— Filip Bob se spet začuti užaljenega.

— Čuj, mister! Kje naj vzamem izkušnjo, če pa še nisem nikjer imel službe? Povej mi, prosim te, kako naj dobim izkušnjo, ako ne v službi?

Možakar za pisalno mizo malomarno pogleda skozi okno.

— Mi jemljemo v službo le izkušene prosilce, take, ki imajo prakso in dobro priporočilo od prejšnjega delodajalca. Izkušnje je treba, to je glavno! —

— Toda izkušnje ne more biti, če ni priložnosti za prakso in izkušnjo!

Možakar za pisalno mizo se več ne zmeni za Boba in Bob zaključí, da je spet opravil.

* * *

Izkušnja je poglavitna stvar! — Izkušnje je treba! —

Filipa Boba je popadla strahovita jeza. Službe ne dobi, ker nima izkušnje in izkušnje ne dobi, ker nima službe! Ta pošastna resnica je zdaj tako jasna kakor je dvakrat dve štiri. In zato ga zdaj lomi srd.

Bob hitro ubere pot iz nebotičnika. Gre in gre in gre. Kam? Po izkušnjo? Toda izkušnje ne bo brez službe in službe ne bo brez izkušnje...

Srdito ubira korake Bob po ulici in zavije v park. Ves potrť se sesede na klop, svojo staro znanko. Klop v parku je oguljena kakor so oguljene njegove hlače. To je njegova klop — in njegova klop v parku in njegove hlače se poljubujeta slehern sončni dan...

Ves zlomljen se Filip Bob zlekne po svoji klopi in se globoko zamisli.

* * *

Po asfaltni stezi primaha policaj s količkom v roki. Bob zavida policaja. Dobro je tepcu, ki ima prakso in službo. Policaj ima izkušnjo... Tudi on, Filip Bob, bi se rad takole sprehajal po parku s količkom v roki, ali on, siromak, nima izkušnje...

Policaj obstane in grdo pogleda Boba. Vsi policaji grdo pogledajo človeka, kadar mu kaj hočejo. Kaj mu hoče?

— Vagabund, eh? veli policaj Filipu Bobu rezko. Po pravih uprave za parke je vagabundaža tukaj prepovedana. Odidi iz parka, vagabund!

— Toda, mister policaj, nobene škode ne delam tej klopi in temu parku!

— Ti mi ugovarjaš? Glej ga, tepca! Veš, upor proti policiji izziva aretacijo.

— Pa me aretiraj, če misliš, da sem kaj zakrivil! — Bom pa še to izkusil...

— Kaj si izbleknil? Izkušnje s policijo in ječo še nimaš? Če je to res, te ne bom aretiral. Veš, pri nas je treba izkušnje za zapor...

— Da, da, tako je! Ako še nimaš izkušnje z nami — kar lepo ostani na tej klopi in v tem parku. Pa oprostí, ker sem te nadlegoval.

Policaj se dotakne svoje kape v pozdrav in odmaha, Bob pa še vedno strmi za njim. Ni mogel verjeti, da je bilo res, kar je doživel. Ali je resnica? Mar ni ta policaj pravkar ušel iz norišnice? O tem se je treba prepričati. Takoj!

Filip Bob skoči na noge in skoro zdirja v najbližjo policijsko stanico. Debel saržent irske podobe se leno komaj maje v stanici.

— Mister saržent, prosim, aretiraj me!

Saržent ga zaspano pogleda, vzame smodko iz škatle in si jo počasi prižige.

— Kdaj si bil zadnjič aretiran? Koliko izkušnje imaš z ječo?

— Nobene izkušnje nimam! Kako pa naj dobim izkušnjo z ječo, če ne bom nikoli zaprt? To bi rad vedel —

Saržent odmaje z glavo.

— Žal mi je, toda ne morem pomagati. Izkušnja je pri nas poglavitna stvar. . . Le pojdi in pazi, da se ne spotakneš na stopnicah.

* * *

Filip Bob je stal kot prikovan pred policijsko stanico in si je drgnil čelo z roko. Mučilo ga je vprašanje: ali je policija znorela ali pa je z njim kaj narobe? Morda bi bilo dobro, če bi se on, Filip Bob, dal preiskati. Sicer ne ve, kje je tisti psihopatični urad, toda lahko vpraša.

Mimo pride mlad človek prijaznega obličja.

— Prosim te, dragi moj, ali mi moreš povedati, kje je tista opazovalnica za one ljudi, ki dvomijo, če so še normalni?

— Prav rad, saj ni daleč, ampak — in to je glavno pri nas — ali imaš že kaj izkušnje? Si že bil v norišnici?

Boba je nekaj silno zazeblu v nogah in malo je manjkalo, da se ni sesedel na hodnik. Komaj je mogel izblebetati, da mu je zelo žal, ker še ni bil v blaznici, dalje pa ni mogel.

— Kakšna škoda! vzklikne neznanec v očitno znamenje, da je tudi njemu žal. Skomizgne z rameni kakor človek, ki ne ve več nobene pomoči, nagne glavo, želeč drugače dober dan in odide svojo pot.

Filip Bob gleda za njim kot okamenel. Ali prav razume vse te ljudi? Na vsak način je nekaj narobe, ampak kaj in zakaj, tega ne zapopade njegova šibka glava. Toda Filipa ne odpihne prva sapa. Naprej! Prepričati se mora. Vsaj ena izkušnja mu je lahko dana. . .

Spet mu nekaj zagori pod petami in Filip Bob zdirja dalje. Dalje in dalje ga brzo nesejo noge na desno in levo, iz ulice v ulico velikega mesta.

Naglo obstane pred veliko hišo iz belega kamna. Nenavaden plakat v oknu mu je ustavil nogo. "Vpiši se v armado in spoznaj svojo domovino!" kriči plakat vanj z debelimi rdečimi črkami. Filip nič ne pomišlja. Kar noter plane, k častniku pri lični mizici.

— Moje ime je Filip Bob. Pripravljen sem — vzemi me v armado!

— Le počasi, dragi prijatelj, saj se nič ne mudi. Tvoje vojaške izkušnje?

— Kakšne izkušnje, za vraga! krikne Bob.

— Le nič se ne razburjaj, mladenič. Saj veš, čemu je armada. Armada je zaradi vojne. Pride vojna — in tedaj bo treba ubijati. Imaš kaj izkušnje v tem? Si že koga ubil? To je važno.

Bob strmi v častnika. Vroč mu je in pot ga oblije. V zadregi je in ne ve, ali bi bil v dno srca užaljen ali osramočen. Častnik se pa sadistično smehlja. . .

Na peti se zasuče Filip Bob in plane proti vratom, kakor je prej planil noter.

* * *

Zdaj ne pazi več, kam gre, niti ne misli, kam bi še sploh šel. Resignirano se je prepustil nogam, naj ga nesejo, kamor hočejo, v glavi mu pa razsaja burja.

V čisto tujo, njemu neznano četrt je zabredel. Saj je vseeno. . . Noga ima izkušnjo! Kakšna sreča, hahaha! —

Utružena noga ga prisili, da preneha z dirjanjem. Počasi koraka Filip Bob mimo neke hiše in mehanično se ozre v okno. Prijazen ženski obraz ga pozdravi s sladkim smehljajem. Že dolgo ni bil Filip tako obdarovan. To ni bilo častnikovo sadistično rezanje. . .

Nič ni Filip pomišljal — stopil je v hišo. Kdo bi se v njegovem položaju upiral? Človek, ki brede po labirintu, potrebuje koga, da mu razjasni strahovito zagonetko in dobra je vsaka slamica, ki se mu ponudi. . .

V notranjščini je na vhodu napis: Madama Salama. Vseeno je — kdo je in kaj je.

— Česa želite? ga prijazno ogovori madama.

— Prav za prav ne vem, toda kaj imate?

Madama Salama se čudi naivnemu vasovalcu.

— Imamo ljubezen, ampak le za izkušene. Izkušnja je pri nas poglavitna stvar. Ali imate izkušnjo v ljubezni, dragi mladenič?

Bob malomarno gleda madamo, kakor človek, ki si ne dovoli več presenečenja.

— Izkušnja? Kako to mislite, draga madama?

Madama nagrbanči čelo.

— Ali mislite norce briti iz mene? Ako

ne veste, koliko ste stari, vprašajte mamo, če jo še imate! Ste že opravili — pojdite!

Madama Salama zaloputne vrata.

Filip Bob stoji kot prikovan in zija v zaprta vrata. Rad bi si pojasnil, kaj je ženska prav za prav hotela od njega in česa je on na vse zadnje iskal pri njej, a ne more presekati tega vozla. Sicer je vseeno — si je zatrjeval, ko je spet počasi pomikal noge dalje po čudni četrti — toda zdelo se mu je, da tudi to pot ni ničesar zakrivil. Izkušnosti nima, to se razume, a kaj bi s tem. . .

* * *

Zdaj je Filip Bob prepričan, da mora odnesti dolg nos, kjerkoli potrka. Izkušenj nima, to je vse.

Ampak on ne odneha — on mora na vsak način priti v ječo, norišnico, klavnico! Na vsak način mora biti še kakšna postava na svetu, ki ga spravi vsaj v ječo. Čemu pa je policija, čemu so ječe, ako ne za sleparje, prevarante, zločince? . . .

Aha! Filip Bob je prišel na srečno misel. Lačen je, žejen je — in zdaj je prilika. Na delo! Čemu bi se oziral na to, da nima beliča v žepu?

Obrne se Filip in maha nazaj v glavni del mesta, tja, kjer so najboljši hoteli, največje banke in najsijajnejše restavracije. V najsijajnejšo mahne in zasede najodličnejši prostor.

— Semkaj, natakari! Prinesi puranove pečenke, skledo solate, skledo rakov, maslenih kruhkov, torte, kavo in steklenico pristnega šampanjca! Pa hitro! —

Filip Bob je kakor prerojen. Veselo si mane roke, muza se in si misli: To bo debelo gledal, ko mi položi visok račun, jaz mu pa porečem, hehe, mister, pojdi se solit! Jaz nimam denarja — pokličiči policijo — daj me zapreti, hehe. . .

Natakari se leno približa in gleda grdo kot tisti policaj v parku.

— Imate izkušnjo? Si že pil šampanjca in jedel rake? Veš, pri nas ne postrežemo nikomur, ki nima izkušnje v teh delikatnih rečeh — —

* * *

Končano je! —

Niti eno uro več ne obstane na tem zblaznelem svetu! — Zdaj je prišel konec. Samo ena pot je še: samomor. . .

Da bi trpinčeni človek še kaj upal? Nemogoče! Zadnja pot drži naravnost v jezero — in — oh, nepopisna je ta tolažba! — izkušnje tu ni treba.

Čudovito so spet oživele omrtvele noge, ko so nesle Boba na zadnji pot. Naenkrat je pa nekaj blisnilo skozi njegove možgane in Filip Bob je obstal kakor ukovan v cement.

Spomni se namreč, da je veren človek. Kolikor mu je znano, še ni zapravil svoje vere, niti je ni enostavno vrgel od sebe za grm. Samomor je pa greh! Kako bi to izravnal, da ne bo greha in pekla?

Filipu Bobu pride na misel njegov župnik, ki mu je bil zmerom drugi oče. Da, z župnikom se je treba posvetovati in — ta misel že ne bo greh — nanj obesiti odgovornost! — Pa kako doseči župnika? Daleč je zdaj do njega in uboge njegove noge!

Filip mehanično vtakne roko v žep in glej, sreča v nesreči, še ima nikelj! V telefonsko utico, Filip, v telefonsko utico! Na ta način se laže pomeni, ne bo treba gledati očetu v sive oči.

— Dragi oče! — je čvokal v telefon — Dragi oče, ti ne veš, kako mi je do smrti hučo. Prekleti svet se je zarotil zoper mene in zdaj zahteva od mene izkušnjo za vse: za službo, za ječo, za norišnico, za klavnico, za ljubezen, za pošteno jed in pijačo! — Na ta način je vsako pošteno življenje nemogoče, pa sem baš zdaj zaključil, da skočim v jezero. Kaj misliš, dragi oče, ali mi ljubi Bog dovoli ta skok?

— Ne verjamem, dragi sin! Ali imaš izkušnjo? Vidiš, Bog bo dovolil, toda imeti moraš izkušnjo. . .

— Pravilno. Izkušnja je poglavitna stvar.

— Samo eno reč mi še povej, oče. Kdaj je Bog naredil, da človek lahko umre dvakrat? — Samo to mi povej. Z drugo besedo: ali se more grešni človek dvakrat roditi? — Govori, oče, govori! — Zakaj si tiho? Kaj? — — — Hej, operatorica! Kam je šla zveza? — Konec — telefon je zaprt! —

— Številko, prosim?

— Idi k vragu, ti in tvoja številka! Idite k vragu vsi skupaj! Svet, pogreznite se, če imate — izkušnjo! Izkušnja, sem, da te ubijem! — —

Filip Bob zažene slušalo ob steno utice, da je žalostno in topo zaklenkalo in obviselo na žici. Potem sune vrata z nogo, da je za-

zvenketalo steklo. Nekdo priteče, ampak Filip mu pokaže stisnjeno pest.

* * *

— Poznamo pijance, ki prihajajo sem na klop v parku, da prespe svojega smrdljivega mačka! Pk!

Filip Bob se zave in vidi, da leži na tleh, tri korake od klopi, nad njim pa stoji stražnik in vihti količek. Pk! je drugič padel grčav kos lesa na Bobovo glavo. Naokoli pa stoji nekaj preplašenih individuijev, ki zijajo v Filipa.

— Au, to boli! — Imaš izkušnjo?

— Marš z menoj, klada pijana!

Na stanici se zdrami zaspani saržent, ko privlečejo Boba.

— Pijan je. V parku je motil občinstvo. Skočil je s klopi in tulil kakor obseden. Tudi med potjo je tulil vame, če imam izkušnjo.

— Ali imaš izkušnjo, saržent? zahrešči Bob.

Saržent ga pogleda in pomigne policistu.

— Ta fant spada v opazovalni oddelek. Pelji ga tja in pokličiči dr. Kuglo. Doktor Kugla je strokovnjak v teh stvareh in povrh tega je moj prijatelj.

Razmetane misli

Zvonko A. Novak

1.

V grudnu trudnem bilo malo je pred vojno . . .
žarnice prezeble v belo noč medlijo,
z oken hiš reži razkošje se opojno,
bajte siromakov z grozo v mraz strmijo.
Cerkva mrka ,mrzla, mrtva, groblje lika,
s kučmo sajasto pokrita, nepojmljiva
v sivo spenja se nebo, oči zatika
dol v vodo, ki mirno sanje svoje sniva . . .

Preko reke, ki se ne mudi ji v Savo,
vse osrčja mestnega držijo žile
mimo kipa pesništva v največjo slavo,
ki jo spletle še komu so petja vile—
kjer srca Slovenije je kraj presveti,
koder neizčrpno živi vro ji viri
misli lepih s silnimi duha poleti,
kjer Prešernov genij krila svoja širi.
Tod se gnate, tare svet, kipi življenje,
kmet, tlačan, cigan se meša tu z gospodo,
v brozgi blatni s smehom se melji ihtenje,
roga bedi sreča s strašno se lagodo,

ko valijo trume se ljudi razvnetih
žurno na zabavo svetlo in vablivo
v židi duše razigrane, lic razgretih
in za njimi reve zrejo poželjivo.

Zad za spomenikom v znani so kavarni
zbrani pisci naši pri kamneni mizi:
Otonu so misli v prošlih dni cukrarni,
platno Tratnika duši v denarni krizi,
arijo si všečno s prsti Milan bobna,
Cvetku živ krst polj iz glave ne izbije
in ko Mari zdi se cesta nespodobna,
Vlado vstopi . . . "Kje je Ivan?" jim zavpije.

"Cankar naš na Rožniku žedi in piše,"
deje Oton toplo, mehko se zasmije,
drugim vidno se zanos v obraz zariše
in hotenje koprneče v njih zaveje . . .

Jaz med njimi bil uradnik sem z dežele.

Župan: Gospodar je gospodar in hlapec
je hlapec. In če reče gospodar hlapcu: poveži
culo, vstani in pojdi, je hlapcu ukazano, da
vstane in gre po svoji poti. Tako je bilo od
vekomaj in takoj bo na vse čase, zakaj dru-
gače bi bil svet narobe . . .

Jernej: To je pravica!

Župan: To je postava.

Jernej: Ampak še to mi povej, učenjak in
župan: kako bom pa v culo povil in povezal
svoje delo, kako bom spravil vanjo štiridesete-
ro let? To mi razloži, pa pojdem . . .

Cankar: "Hlapec Jernej in njegova
pravica."

Grudnovka

AKO JE KAJ, gospa Helena? — Saj se še spominjaš; Cankar te nam je predstavil, ko si bila vsa zatopljena v mrzlično delo . . . za narodov blagor. To je bilo že davno; takrat si bila mlada in lepa. Doktor Grozd je vedel to in tvoja lepota se mu je zdela nevarna . . . za narodov blagor. Tudi sama si vedela to. Ko si pravila Gorniku, da je mladost že za teboj, si hotela le na zelo prebrisan način naglasiti svoja maloštevilna leta in ko si mu kazala tisto "malo, čisto majceno gubico" pri očesu, si vedela, da se bo le napil tvoje lepote. Kaj bi tista nevidna gubica! Saj ste tudi v tvojih časih poznale kozmetične pripomočke in zdi se mi, da ste jih znale rabiti celo bolj uspešno kot se jih večina "nežnega" spola dandanašnji poslužuje. Da, Gornik je imel nekaj krvi v žilah in rože so bile v sobi in mračilo se je. Toda ne mrak ne rože ne bi zalegle brez tvojega čara in tvoje spretnosti. Kdo ve, kako bi se bilo vse dovršilo, da ni prilezel tvoj mož v sobo, prav ko ga je bilo najmanj treba . . . za narodov blagor. Tako pa se je ustrašil in iz strahu se je izlegla previdnost; ko je bil že skoraj ves v pasti, se je zavedel in odskočil in tako je bil izgubljen—zate in za narodov blagor. In ščuka je imel prosto pot.

Hm—prav ščuka je moral zbrati tiste razcapance, da so razbili šipe tvojemu možu in Grozdu. Malo čudno se ti je to vendar zdelo, kajneda? Zakaj če si bila takrat mlada—in lepa, je bil čas, ko si bila še mlajša in tudi lepa, četudi drugače lepa. Roža je lepa v popku, a nekatere rože so lepe tudi, kadar se razcveto.

Takrat, ko je bil cvet še nerazvit, si poznala ščuko. Seveda je bil tudi on takrat mlajši—po obrazu in po srcu. Še pozneje si se spominjala, da je bil takrat idealen človek. Ali si ga imela rada zaradi tega? . . . Ne, ni ti treba odgovarjati; saj takrat sama nisi poznala vzroka in nisi vpraševala zanj. Tudi ti si imela v tistih časih nekaj idealov in srce ti je bilo toplo. Sedaj, po vseh teh dolgih letih že lahko priznaš, da si bila zaljubljena . . . ne, da si ga res ljubila. O da—pozneje si se posmehovala tej ljubezni "otročkih let." Ampak s tem porog-

ljivim smehljajem si se hotela le opravičiti sama pred seboj in danes najbrže veš, da se nisi opravičila. Takrat, ko sta tvoj mož in doktor Grozd razdelila narod v dva tabora in ti je Siračka pripeljal ščuko, ker bi bila rada sklenila politično kupčijo z njim, si pričakovala Gornika, ker je tvoja nova stranka potrebovala denarja kakor ga potrebuje vsaka stranka. Če ne bi bila imela te naloge, bi bila s ščuko morda govorila malo drugače kot si. Saj se še v tem položaju nisi mogla popolnoma premagati, da ne bi bila obudila nekoliko spominov. Ščuka ni hotel tega. Seveda bi se lahko reklo, da si tisto uro le računala in je imel tvoj izlet v tiste lepe čase le namen, omeščati ščuko, da bi rajši izpolnil tvoje zelo prozaične želje. Rad ti verjamem, da je bilo tako, zakaj naučila si se že imenitno računati. Kljub temu je bilo nekaj resničnega v tvojih besedah in občutkih, ko si mu rekla, da bi ga rada slišala, kako govori naravnost iz srca. Zakaj vsega vendar nisi pozabila in kljub vsemu zatajevanju je srcu bilo žal, da je vse minilo. Spravila si v svojo glavo stroj, ki je delal natančno in odlično, pa si že mislila, da si podložila njegovim enačbam, kalkulacijam in tabulacijam vso svojo osebnost in vse svoje bistvo. Ampak davno preden se ti je kaj sanjalo o visokih računih, se je bilo nekaj naselilo v srce, kar ne more izlepa umreti in—kajneda, ti sama ne bi hotela, da bi popolnoma umrlo; spomini sicer niso vedno prijetni, pa vendar bi jih bilo škoda, zakaj o čemer govore, je bilo lepše od vsega, kar je prišlo pozneje.

Sedaj, po vseh teh dolgih letih, ko je prišla jesen tudi v tvojo deželo, se je marsikaj izpremenilo, tudi narodovi ideali; fraze imajo še vedno svojo moč, le nekoliko drugače se glase in—večinoma jih prodajajo drugi ljudje. Grozdi in Grudni so zapisani v zgodovino, ki je vsa polna "najvažnejših trenutkov" in tudi ti si odstopila z odra, pa le še opazuješ z galerije in se ponajveč dolgočasiš, ker predobro razumeš igro.

Težko je spoznati vse, kar se godi v drugih srcih, ko ima človek še v svojem vse polno ugank; logika in psihologija in vsakovrstne analize te puste na cedilu, prav ko misliš, da so

ti se razgrnile skrivnosti človeka. Preiskala si značaj z najfinejšim drobnogledom do zadnjega atoma, obrnila si ga na vse strani, prodr-la si ga z vsemi znanimi žarki in ko si ga spoznala do dna, ko si preučila vse okoliščine pazno in potrpežljivo, si prepričana, da veš, kaj more in kaj mora ta značaj storiti. In naenkrat zazijaš, kakor da te je polil mrzel curek, zakaj zgodi se, kar je popolnoma neverjetno, kratko malo nemogoče. Ne more se zgoditi na noben način, pa vendar se je zgodilo. Če napiše novelist tako nelogično reč, ga lahko okrcaš z učeno kritiko in zmelješ ves njegov umotvor v prah; toda kaj je storiti, če se v resnici zgodi, kar je neverjetno in nemogoče?

Nikakor torej ne trdim, da poznam natančno zgodovino tvojega življenja in da razumem vse tvoje misli in občutke in vsa tvoja dejanja. Le zdi se mi, da zahajajo sedaj tvoje misli večkrat v preteklost kot v bodočnost in da so tvoji spomini drugačni kot so bili takrat, ko si sestavljala svojemu možu interpelacije in govorila v imenu naroda. To opravljajo sedaj drugi in lahko se ti zdi smešno, ker gledajo tvoje oči skozi izkušnje. Lahko se smehljaš, zakaj kar si sama dosegla s svojim delom "za narodov blagor," ni vredno ene strani v dnevniku in nemara celo čutiš, da je bil čas po nepotrebnem zapravljen, ukraden lepšim in boljšim rečem. Ampak tisti drugi spomini, spomini na tisto, kar je bilo lepega in resničnega, o čemer je ščuka dejal, da je izginilo za vedno, se najbrže vračajo in postajajo svetli in blagi, obdani z mehko otožnostjo, podobni suhim rožam iz davnih dni.

Zakaj to so bili tisti lepi časi . . .

Ti si bila mlada in ščuka je bil mlad. Študiral je in imel ni nič drugega kot svoje ideale, ki niso bili zlagani—in bleščeče upe. Kadar je govoril z mladeniškim ognjem o svojih ciljih, si poslušala kakor zamaknjena in tvoje srce se je ogrevalo in širilo toploto po vsem telesu, od česar se je vnelo v duši hrepenenje, le napol razumljeno, a tako mogočno, da je poleg njega izginilo vse, kar bi bilo moglo pregnati sladko, čudežno opojnost. Tvoje oči so govorile, da mu je bilo vse jasno in se ni mogel motiti. Bodočnost se ti je prikazala v sanjah, oblitih s predjutranjo zarjo in takrat si mislila, da veš kaj je sreča. In ščuka je bil srečen kakor še nikdar ne v življenju, ki mu dotlej ni sipalo ne rož ne palmovih vej na pot. Treba bo še dokončati štu-

dije, seveda, ampak potem, potem se odpre čudežna dežela, po kateri bo romanje ob tvoji strani veselo, tudi če bodo hribi strmi in steze s kamenjem posute.

Ej—Helena! Kaj je to? Ali se ti je oko orosilo ob spominu na izprehode ob tiho šumljajoči reki in na luno, ki je odsevala iz nje? . . . Da, to so bili tisti časi . . . Ni le to, da je bil ščuka takrat idealen človek. Na take reči se še nekako pozabi, ampak kar je bilo ob tistih večerih neizrečenega, ne more popolnoma izginiti. Zakoplje se lahko, zakaj v srcu so globoke globočine in človek bi mislil, da se izgubi za vekomaj, kar se pogrezne tja dol. Toda v takih rečeh je sila življenja velika kakor v tistih drobnih živalčicah, ki lahko popolnoma zmrznejo, pa se čez leta otajajo in so žive. Vse tiste lepote so bile pokopane pod grmadami drugih reči; ob delovanju in brigah in spletkarijah so se zazdele smešne, a sedaj, ko duša počiva in spoznava ničnost vseh tistih srditih bojov in tekem, se zopet blešče v vsej nekdanji čudovitosti. Morda so še bolj žarke, ker je vse minilo. Pa je vendar škoda . . .

Da, ščuka je moral študirati. Grozd je nekako spoznal njegove zmožnosti in ker ni bilo pri listu nikdar preveč dobrega gradiva, je sprejel včasih kakšen članek, včasih kakšno oceno in to je pomagalo, da mu ni bilo treba hoditi bosemu in raztrganemu po cesti. Obleka in čevlji se vidijo, v želodec se ne more gledati.

Za izpite je pa vendar bilo treba iti na Dunaj. In takrat se je zgodilo. Ščuka seveda ni mogel videti iz take daljave, kaj se je godilo. Tudi povedal mu ni nihče. Pisal ti je pisma — lepo jih je znal pisati. Nič ne vprašujem . . . mogoče je pa le, da niso vsa raztrgana ali sežgana. Gruden jih sicer nikdar ni videl, to je gotovo, toda Gruden tudi marsičesa drugega ni videl, le enkrat, kajneda, je bil tako neznansko neroden, da je opazil, kar mu ni bilo namenjeno. Ali vse to je bilo pozneje. Ko je bil ščuka na Dunaju, je še le začel prihajati v vašo hišo in tvoja mati ga je prav prijazno sprejemala. Pa ker imajo hišne gospodinje vedno kaj opravka, vaju je morala često puščati sama. Ti nisi takoj razumela. Ne—takrat je vendar moralo biti resnično, da si imela ščuko rada. Mati je pa skrbela za svojo bodočnost in ko le nisi sama uganila, ti je povedala. Gruden je imel že svojo pisarno, ampak njegovi cilji so bili višji. Doktor Grozd je prihajal v leta in dasi je

bila njegova roka čvrsta, mu vendar ni bilo obljubljen večno življenje. In vrhutega ni mogel biti povsod sam. Deželni zbor, občinski svet, pisarna, komisije—to je bilo za enega človeka dovolj. Naposled je mogel povsod zastopati le po en mandat, zakaj ne bi torej ostalo nekaj mest tudi za drugo dela željno silo, kateri je narodov blagor pri srcu? Potrebna je bila le Grozdova pomoč in njegovo zaupanje, kar ni bilo prav težko, zlasti ker je imel obraz pripraven. Tako se je odprla pred njim pot, po kateri se lahko pride daleč, če je nekoliko sreče in spretnosti. Na kraju so cilji, za katere je vredno zastaviti nekoliko delovanja—za narodov blagor.

V tistih časih ti še nisi razumela visokih smotrov in narodnega dela, toda mamica je imela poseben čut za take reči in je videla, da bo na taki poti življenje obilnejše in bogatejše kot ob Ščukovi strani. Za božjo voljo, fant je le študent in kdo ve, kaj bo iz njega, tudi če napravi vse izpite. Zdi se sploh, da nima dovolj smisla za vsakdanje zahteve življenja; nekaj sanjarskega je v njem, kar ga lahko dela zanimivega v romantičnih trenutkih, toda od tega se ne more živeti. Mogoče, da mu Grozd kdaj izroči uredništvo svojega lista—no, pa kaj je tak urednik pri nas? Kaj bi bila žurnalistova žena? Gruden, ta ima bodočnost. Gotovo pride v državni zbor in če se razmere nekoliko zasučeju, postane morda še kaj več. Kdo ve? On utegne biti prvi slovenski minister. Tedaj bi ti bila res gospa, prava, resnična gospa . . .

Niso te premagale prve besede. Gruden—pa ščuka . . . Še je govorilo tvoje srce, ki je videlo med obema drugačne razlike kot materino oko. Kdo ve—če ne bi bil ščuka na Dunaju, tako daleč . . . No, kljub daljavi bi mu bila lahko pisala kakor si mu pisala druge reči. Prav lahko je mogoče, da bi bil pustil izpite in vse in pohitel k tebi. Pa mu nisi dala slutiti in si poslušala vsak dan mater in videla vsak dan Grudna.

Skoraj vsaka mati skrbi za svojega otroka in njegovo srečo, še na poseben način pa za hčerino srečo, pa se navadno ne zaveda, da je ta ljubezen zgolj sebična in le malokdaj ve, v čem je sreča sploh in še posebej sreča njenega dekleta. Kadar se zamisli v položaj, ki si ga je načrtala in izračunala, ni nobena barva dovolj žarka in močna za njeno sliko in ne more se reči, da je zlagana, zakaj blagodatni in krasote

se same od sebe množe pred njenimi očmi, čim dalje plovejo njene misli—želje. Tudi tvoja mamica je postala zgovorna, ko se je zadumala v nedogledne možnosti Grudnove karijere in le prav na tihem je nekako čutila, da bi bilo lepo, biti mati tako ugledne ženice. Ti si poslušala, ker so bili opisi lepi in začetkoma si sprejemala vse kakor da čitaš povest, ki te zelo zanima, pa se te osebno nič ne tiče. Ampak povesti ni bilo ne konca ne kraja—in vendar se nisi začela dolgočasiti. Nekaj se je v tebi zgibalo, česar prej nisi poznala in ko si postavila računajoče misli v boj s srcem, si dozorela.

Ne, zaljubila se nisi v Grudna, ampak Ščukovi ljubezni si začela odrekati važnost, katero si ji prej priznavala. Komaj par tednov je minilo, pa si že sama sebi dopovedovala, da si bila takrat vse premlada, da je bilo vse le otroška igra, da tudi on ni mogel resno jemati vzdihov in obljub, da oba skupaj nista vedela ničesar o življenju—kakor da se ti je vsa njegova skrivnost nenadoma odprla, ker si poslušala mater. Pa ščuka je sploh še premlad, ni še ničesar dovršil in preden se bo mogel ženiti, bo našel deset drugih deklet . . .

Saj nisi bila prva, ki je našla na kupe takih razlag in opravičb in izgovorov—ampak kaj se ti zdi sedaj, ko so vse tiste ure potekle in veš, da je bilo pravzaprav vse, kar je sledilo, kljub trušču in vrvenju, kljub deklamacijam in slavospevom tako prazno, da ni zapustilo ničesar, ob čemer bi mogla sedaj um in srce najti kaj užitka in naslade? Na tihem maješ z glavo—ali se ti zdi, da bi bilo vendar bolje, če ne bi bilo takih razlag in izgovorov? Da bi bilo življenje lepše brez baklad in banketov, v skromnem domu pa s-s-no, s ščukom ob strani? Saj bi se bila najbrže tudi včasih sprla . . . smehljaš se? Prikradel se ti je ta smehlaj na ustne, ne da bi ga bila klicala. Da, treba bi bilo včasih malo prepira, tudi malo resnične jeze, saj dve glavi ne moreta imeti le enih možganov in tudi v "svetem hramu" zakonskega življenja ubija enoličnost. Ampak če bi bil ščuka—ta trdovratnež!—tvoj mož . . .

Res prihaja ta misel. Hm—tudi tebi se ne bi moglo po pravici očitati, da nisi znala nikdar biti trdovratna, ampak takrat, v tistih lepih časih si menda obrnila svojo trdovratnost v napačno stran. Če bi se bila postavila po robu za tisto, kar si vzlic vsemu čutila, bi bili spomini drugačni. In ščuka—saj navsezadnje tudi on

nekaj šteje v tej igri—ščuka ne bi bil potreboval tistih majhnih brc, tistih človekoljubnih klofut, ne bi bil prašil po cestah, da se je dvigalo čez hiše, ne bi si bil očital, da se laže kakor drugi. In ti sama ne bi bila nikdar prišla v položaj, da bi ga hotela kupiti kot takrat, ko si hotela pisma pokojnega Goloba, "pijanega reformatorja" in si mu dala priliko, da se je dvignil tako visoko nad tebe kakor orel nad vrh gore. Tudi ti ne bi bilo treba loviti Gornikov, do katerih ni bilo tvojemu srcu nikdar nič, četudi si se opravičevala z "ničvrednim možem."

Ne da se pomagati, v blage in mehke spomine padajo pelinove kaplje, ampak tudi ta strup ni več tako grenak kakor je bil včasih in ščuka je od tistih časov, ko se je združil z razcapanci in zavrženci, gledal v toliko srčnih globočin, da bi sedaj tudi s teboj prijazno govoril in v duši ti je davno odpustil, četudi ni mogel nikdar pozabiti.

O da, mislim, da razumem ta vzdih; seveda je življenje tako. Ne, nobene varnosti ni bilo takrat s ščuko, tako ti je mati razlagala in

verjela si ji in govorila je resnico. Srce hrepeni po lepoti, medtem se pa oglašajo želodeč in zahteva svoje pravice, zahteva z nepremagljivo silo in njegove zahteve se morajo izpolniti pred vsemi drugimi. Toda koliko je bilo naposled varnosti z Grudnom? Čemu je bilo treba loviti Gornike? Na svojo varnost je Gruden pač mislil, pa je v težki uri vendar moral bežati h Grozdu in ga prositi odpuščanja, njega, ki ga je prvi užalil. Ščuka pa se je boril za svet, v katerem naj bi bila varnost za vse, tudi zate, tudi za—tvojo ljubezen. "Kadar se zbudi v hlapcih gospod, v sužnjih kralj!" — je vzkliknil ščuka. Tedaj ne bo hlapčevanja, tedaj ne bo stradanja, ne bo pomanjkanja kruha ne pomanjkanja lepote. Svobodno bo delo in svobodno bo srce, če ljubiš ščuko, ti ne bo treba poročiti Grudna... In če bi bil bojevnik imel ob svoji strani tebe, ki te je ljubil, kako mogočno in veselo bi se bil bojeval!

No, minilo je in on ti ne očita. Posuši solzo, Helena. Mladost je za teboj, ampak pustila ti je vsaj nekaj lepih spominov—in svet je še mlad...

Sic transit gloria mundi

BILO JE LETA 1927. Na Rooseveltovem polju, na Long Islandu, blizu New Yorka, so bila pripravljena tri letala. Prvo se je imenovalo Columbia; njegov pilot je bil Clarence Chamberlain, ki ni nič v sorodu s tistim Chamberlainom, na katerega človek sedaj najprej misli, kadar se sliši to ime. Drugemu je bilo ime America in to je vodil tedanji poveljnik, sedaj admiral Byrd. Tretje pa je bilo komaj znano in o njegovem mladem pilotu se je vedelo še manj. Na letalu je bil napis Spirit of St. Louis in dolgi, suhi letalec je bil Charles Augustus Lindbergh. Ime samo pa ni bilo v Ameriki tuje; njegov oče je bil pokojni senator Lindberg, "rdeči Lindbergh," ki so ga v Washingtonu smatrali za levčarskega radikalca in ki se je med drugim upal glasovati proti vstopu Amerike v svetovno vojno, ker je bilo njegovo prepričanje tako in ker je imel navado, da je vedno sledil svojemu prepričanju. Toda le malo

jih je takrat vedelo, da je Charles Augustus njegov sin.

Šlo je za polet čez Atlantik in vsa Amerika je bila razburjena. Ampak v mladega moža je imela najmanj zaupanja. Prišel je v tekmo nekako zadnje uro, o kakšnih njegovih rekordih ni bilo nič znano, njegovo letalo ni bilo preizkušeno in vrhu tega je bil sam. Ljudje na letališču so majali z glavami; Byrd, Chamberlain, da, ampak ta neznani mladenič...? No, upajmo, da se mu ne zgodi nič prehudega.

Pa so začela prihajati poročila in štiri in dvajset ur so bili Amerikanci na trnju. Ali je res? Sam da je ostal v tekmi? Ali je mogoče, da zdela? In ko je naposled radio naznanil, da je prispel srečno v Pariz, je završalo po Ameriki, da je odmevalo po vsem svetu in v enem dnevu je postal Lindbergh svetovno slaven. Pariz ga je častil z vso francosko ognjevitostjo; v domovino ga je pripeljala bojna ladja, predsednik ga je sprejel, ko je prišel v New

York, mu je poletela jata letal naproti in ga spremila do mesta, kjer so mu priredili sprejem kakor zmagovitemu vojskovodji. Druga mesta so sledila, bil je imenovan za polkovnika v narodni gardi in St. Louis je zgradil muzej, mu dal Lindberghovo ime in vanj spravil vse, karkoli je mesto moglo dobiti in kar je v kakršni koli zvezi z uspešnim letalcem.

To je bilo leta 1927.

* * *

Leta 1932 so bile v Ameriki volitve. Hoover je ponovno kandidiral in republikanci niso niti za trenotek dvomili, da jim bo narod zopet sledil in pustil v Beli hiši še nadalje moža, ki je že tri leta zagotavljal, da je prosperiteta le za vogalom, pa je nikakor ni mogel potegniti okrog vogala. Nič niso vedeli, da so ob vseh velikih mestih nastale naselbine, "hiše," zgrajene iz starih škotelj, zavrženih avtnih delov in kangelj, imenovane "Hooverville," da je bilo nekoliko milijonov ljudi neprenehoma na "trempanju," da so iz malih mest silili v velika, iz velikih pa v mala, prvi, misleči, da mora biti v metropolah več prilike za delo, drugi pa verujoči, da bo v zakotnih mestecih življenje lažje. Nič niso vedeli, ali vsaj delali so se, kakor da ne vedo, da so banke pokale na vseh koncih in krajih, da je na milijone ljudi izgubilo vse borne prihranke, da so se samomori množili kakor na Dunaju, ko so ga prišli naceti odreševati.

Lindbergh je bil letalec—ne več neznan, ne več ubog, ampak imel je sijajne zveze z mogočnimi letalskimi družbami in delal je velike načrte. Lahko bi se mislilo, da je bil tako zaptopljen v svoje delo, da ni imel ne časa ne prilike za reči izven njegovega delokroga. Ampak o rečeh, o katerih človek nič ne ve, se sme pričakovati, da bo molčal. Toda Lindy ni molčal, temveč je poslal Hooverju dolg in zgovoren brzojav, v katerem mu je toplo čestital in izrazil vročo željo, da bo zopet izvoljen—kot najbolj poklicani mož, da povede Ameriko v srečnejše čase.

Marsikomu se je takrat zazdelo, da je med očetom in sinom precej velika razlika.

* * *

Prišla je tragedija z njegovim prvim otrokom in vsa dežela je sočustvovala z nesrečnim očetom. In marsikaj, kar se je zdelo čudno, so ljudje opravičevali z udarcem, ki ga je zadel. Kljub temu—marsikdo je rajši molčal o svo-

jih mislih, ko je Lindbergh kazal skrajno maščevalnost, trdil reči, ki so se zdele precej dvomljive in ravnal z ljudmi tako osorno, kakor da mu je vsakdo kaj zakrivil. A ko je zapustil deželo, je bilo vendar vsem žal in povsod se je izrekalo upanje, da se vrne, kadar bo tragedija pozabljena.

Posebno so se mu takrat zamerili časnikarji. Res je, da so reporterji tukaj nenavadno vsiljivi in jim ne gre za nič drugega kot za novice, čim bolj senzacionalne, tem boljše. Ampak z Lindberghom niso delali izjeme; tako se godi vsakemu, od kogar se more dobiti kaj novega. In naposled bi se bil lahko spomnil, da so baš časnikarji največ storili za njegovo slavo.

No, Lindbergh je odšel in sčasoma se je zazdelo, da je pozabil na Ameriko in mu ni nič več do nje.

* * *

V Londonu so Lindbergha sprejeli odlični krogi. Ko se je nekoliko vdomačil v visoki družbi, v kateri njegov oče nikdar ni bil doma, se mu je odprla celo skrajno aristokratska hiša v Clivendenu, kjer kraljuje v Ameriki rojena, ampak sedaj angleške državničke na niti vodeča Lady Astor. In zdi se, da se je tam tako privadil kakor da ni nikdar poznal nižav in ljudi, ki se morajo v potu svojega obraza truditi za vsakdanji kruh. Tako se je privadil, da dela prav to, kar je všeč kijklji, pod katero lezejo Chamberlaini in Halifaxi.

Gospod Lindbergh je tudi potoval. Zakaj ne bi? Sedaj mu ni treba več skrbeti za potne stroške, s potnimi listi nima nobenih težav, vize dobiva s pokloni in svet je zanimiv. Tako je šel tudi v Rusijo in tam so ga sprejeli s častmi kot odličnega letalca in mu izkazovali vse gostoljubje, kar so ga premogli. Ampak potem se je zgodilo nekaj zagonetnega. Ko se je vrnil v Anglijo, je zopet obiskal plemenito Astorko in tam je pravil—vsaj tako so poročali in on ni oporekal—da letalske sile Anglije, Francije, Rusije in Čehoslovaške vse skupaj niso kos nemški. O ruski se je še posebno prezirljivo izrazil.

Prav takrat je bila češka kriza skoraj na vrhuncu. V Londonu so začeli kopati podzemsko skrivališča, delili plinske maske starim in mladim, učili njih rabo po šolah in uradih in napravili prebivalstvo tako nervozno, da so se ljudje komaj še upali na ulico. Slavni Lindbergh je potrdil, da nas Nemci lahko v enem

dnevu zaduše, pozobljejo, zastrupe, tako da nam ne bo nič ostalo niti za drugi svet. Lindbergh je dejal, torej mora biti tako. Kako da ne bi Chamberlain rajši dal Hitlerju vso čehoslovaško in še Varšavo, Moskvo in Leningrad povrh kot da bi dal uničiti ves London in poklati vse Angleže?

Najboljši ruski letalci, ki so dokazali vsaj toliko sposobnosti kot ameriški polkovnik, so mu odgovorili in njih besede so bile jasne: Lindbergh je lažnivec. Kar pravi o ruskem letalstvu, si je na lepem izmislil. Laže pa v službi Hitlerjevega nacizma, laže zato, da bi dal Chamberlainu izgovor in mu pomagal izdati čehoslovaško.

Gospod Lindbergh ni dejal ne bev ne mev. Ampak gospod Chambermaid—pardon, Chamberlain je pograbil svoj dežnik in se šel povabljat pred Hitlerjem in potem splašit Daladiera in Bonneta.

Ko so po Londonu razširjali strah in trepet in pripravljali tla za Chamberlainovo reševanje, so se strokovnjaki čudili in debelo gledali. Kaj vruga pa bo v slučaju potrebe delalo naše letalstvo? Kaj naši protiletalski topovi? Saj ni iz Berlina do Londona nič bliže kot iz Londona do Berlina. Nekateri so se še spomnili, da preizkuša Hitler svojo bojno moč že dve leti v Španiji in se ne more s svojimi uspehi prav nič bahati, vsaj ne pred strokovnjaki, katerim so dobro znane bombe, ki se ne razpočijo, letalci, ki ne zadenejo svojih ciljev, piloti, ki ne znajo ravnati svojih letal.

Toda Chamberlain je imel Lindberghove izjave in časopise, ki so pisali, kar jim je clivendenska svojat ukazovala, London je bil v strahu in pot v Monakovo je bila odprta.

* * *

Zagrinjalo je padlo in ko se je zopet razgrnilo, se je videl Berlin. Debeli, domišljavi, gobezdavi in babje nečimrni Goering je predsedoval sijajnemu banketu. Povabljeni so bili najbolj kričavi naceti in nekoliko tujih diplomatov, ki jih je Hitler sam izbral. Med gosti je bil tudi neki dolgi, suhljavi Amerikanec, ki se je med arijsko gospodo pod svastiko počutil kakor doma.

Goering je vstal in se približal Amerikanecu v vsem svojem teatralnem dostojanstvu. Odprl je malo škrinjico, zaklical: V imenu firarja—in obesil Amerikanecu okrog vratu nekakšen trak, ki pomeni red nemškega orla, na

prsa mu je pa pripel zvezdo, ki spada k redu. Amerikanec se je zahvalil in se ves blažen smehljal. Amerikanecu je ime Charles Augustus Lindbergh.

Še tisti dan so nemški reporterji raznesli vest po svetu in Lindbergh jih ni pehal od sebe.

Radovedni ljudje vprašujejo, zakaj je Hitler tako "odlikoval" gospoda Lindbergha.

London Sunday Express je odgovoril radovednežem:

"... Vselej, kadar je bila kje kakšna zmeda v porodu, je letelo Lindberghovo črno-pomarančno letalo tja, kjer je bilo središče viharja. Bil je v Nemčiji, Rusiji, čehoslovaški in v Franciji. Živi, seveda, v Angliji. — Zgodaj lanskega leta je šel v Nemčijo. Tam se je sešel s Hitlerjem, Goeringom in z letalskimi generali. Letos, zgodaj, je obnovil svoj obisk. In med temi poseti je bil silno zaposlen z raznašanjem razburljivih povesti o nemški letalski sili v primeri z našo. Nemška letala—tako pripoveduje vsem ušesom v deželi, ki ga hočejo poslušati, so boljša od naših. Imajo jih več. Njih produkcija je petkrat večja od naše. In kadar so ta dejstva trdno vsajena v poslušalčevih mislih, priporoča z zelo močnim naglasom sporazum Anglije z Nemčijo, češ da se moremo le na ta način obvarovati poloma. Vedno vztraja na tem, da je sam nasproten nacizmu, ampak tisti, ki jih počasti s svojimi nazori, pravijo, da mu nikdar ne zmanjka občudovanja Hitlerja in nemške države.

Letos je bil v Rusiji. Kot čaščenemu gostu so mu dali nenavadno priliko za opazovanje ruskega letalstva. Ruski letalci so mu popolnoma zaupali. Na to se je vrnil sem. In začel je takoj širiti povesti, da ni rusko letalstvo za nobeno rabo. Ko se je kriza razvila, se je pobral v Francijo in je tudi tam raznašal enake vesti. Ta povest je pretresla Francijo in je morala močno vplivati na odločitve, ki jih je imela Francija storiti skupno z Anglijo.

Letalska industrija v Angliji čuti, da ima mnogo razloga za vznemirjenje zaradi Lindberghovih aktivnosti. Če je v svojem pripovedovanju o nemškem in ruskem letalstvu tako odkrit, kadar je v Angliji ali Franciji, tedaj ni dvoma, da ima enako mnogo povedati o našem letalstvu, kadar je v Nemčiji."

Zaključuje pa članek tudi z vprašanjem: "Česar navidezno nihče ne ve, kar pa bi

mnogi radi vedeli, je to: Kaj tiči za vsem tem skrivnostnim delom? Ali predstavlja Lindbergh koga, ali je le privatno gobezdalo?"

V tem vprašanju pa ni težko naslutiti odgovor . . .

In nepolitični londonski Everybody's Magazine pravi to:

"Ko je polkovnik Lindbergh užival gostoljubnost te dežele, smo se strogo varovali vsa-

kega vmešavanja v njegove privatne zadeve. V bodočnosti ga bomo morali skrbno opazovati . . . Dasi ne maramo biti neuljudni, bi se čutili srečnejše, če bi odšel domov."

Vprašanje je, ali bi se v Ameriki vsi čutili srečnejše, če bi se sedaj vrnil v svojim nacijskim "odlikovanjem."

Sic transit gloria mundi—tako mine slava sveta. Čarli si jo je sam umazal.

Kaj smejo vedeti Japonci?

DA JE NA JAPONSKEM cenzura, se razume skoraj samo po sebi in da je stroga, je lahko uganiti. Ampak v splošnem ni znano mnogo natančnega, zakaj japonska vlada—in tudi to je razumljivo—obdaja vse reči z največjo skrivnostjo in se trudi, napraviti, zlasti po zunanem svetu vtis, da ni v mikadovi deželi nobenih omejitev in da je tam več svobode kot v demokratskih deželah. Včasih se celo čudijo, da jim tega nihče ne verjame, ampak zaradi tega se ne razburjajo, zakaj razburjanje bi bilo "nejaponsko."

Le redko se zve kaj zanesljivega o tem "tihem delovanju" japonskih patrijotov; v januarški številki mesečnika "Asia" pripoveduje Stuart Lilico, ki se je po triletnem časnikarskem delu na Japonskem vrnil, nekatere zanimive reči.

V drugih deželah dobiva ljudstvo vesti na razne načine. Časopisje je seveda najbolj važno, ampak pošta prinaša pisma, radio razširja novice in marsikaj, česar ne smejo povedati listi, pride na ta način med ljudi. Celó v Nemčiji, kjer je cenzura skrajno "disciplinirana," lovi tajna policija že dve leti radijsko postajo, ki nagaja vladi vsak večer z resničnimi poročili o svetovnih dogodkih in o položaju v Nemčiji. In tudi duce ni mogel preprečiti ne z liparskimi otoki ne z ricinovim oljem, da ne bi prihajalo mnogo resnic skozi razne špranje med "njegovo" ljudstvo.

Japonski oblastniki so drugačni ptiči. Glavna radijska postaja na Japonskem ima sicer redne programe s kratkimi valovi za Ameriko, južno Evropo, južno vzhodno Azijo in vesti za te kraje se oddajajo v jezikih, ki jih

dotični poslušalci razumejo. Na ta način bi seveda lahko prihajale tudi na Japonsko vesti iz dotičnih krajev. Bi lahko—pa vendar ne prihajajo, vsaj ne do ušes japonskega ljudstva. Zakaj posest radijskega aparata, po katerem se morejo sprejemati take vesti, je zločin in gorje mu, pri katerem bi policija našla tak aparat! Ječa in globa sledi brez pardona. Tudi za tujce ni v tem oziru nobene izjeme. Lilico pripoveduje, da je pred kratkim pol tucata Angležev in Amerikancev imelo zaradi tega resne sitnosti s policijo v Jokohami. In spomladi je bil neki Anglež izgnan, ker je sicer naznanil, da ima radijski aparat, kar predpisuje zakon, ni pa povedal, da je pripraven tudi za kratke valove. Celó članom ameriškega konzulata v Tokiju je nerodno; neki uradnik je, n. pr., poslal svoj aparat na popravek, a ko ga je dobil nazaj, je opazil, da so zmanjkali zvitki za kratke valove. Ko se je pritožil, mu je popravljalec dejal, da jih nikdar ni bilo.

To sredstvo obveščanja je torej skoraj popolnoma zatrto. Skoraj edina pot, po kateri dobiva ljudstvo vesti, bodisi domače ali tuje, je torej Domej Cučinša, kar se približno vjema z ameriško Associated Press, le da je japonska pod kontrolo vlade, od katere dobiva tudi subvencijo, dasi vlada tega nikdar ni priznala. Včlanjeno je v tej organizaciji 194 listov in radijska družba. Veliki listi kot Niši Niši ali Osaka Majniši imajo sicer tudi svoje posebne dopisnike doma in v tujini in bi torej lahko dobivali vse vesti, ugodne in neugodne, lepe in grde. Ampak vsakovrstne prepovedi skrbe za to, da ne pride med ljudi nič, kar bi ne bilo vladi prav. Predvsem se ne sme objavljati ali komentirati nič "diplomatičnega," če ne izda zu-

nanji urad kakšne izjave o stvari. Tako je na primer ves svet vedel o razpravah, ki so se vodile med Berlinom in Tokijom o "Pogodbi zoper komunizem," le na Japonskem ni nihče razen prizadetih uradnikov nič vedel o stvari. In ko je bila pogodba sklenjena, je isti "se ne sme" preperečil vsako kritiko, tako da poprečni Japonec ni mogel vedeti ne kako je bila ta barantija sprejeta doma, ne kako v tujini.

Da se ne sme pisati nič o vojaških in mornariških kretnjah, je razumljivo. Ampak ta prepoved sega do neverjetnih in včasih smešnih daljav. Ko se je vrnil največji del prve divizije s Kitajskega v Tokio, je vedelo to vse mesto in pred postajo se je zbralo toliko radovednežev, da je bil ves trg poln. Toda vse, kar so smeli poročati listi, je bilo to: "Približno 50.000 ljudi se je včeraj zbralo pred neko postajo, da pozdravijo suzuško četo, ki se je vrnila iz nekega neimenovanega kraja."

Japonski uredniki vedo prav natančno, kaj smejo in česa ne smejo tiskati in nihče izmed njih se ne pregreši zoper prepovedi, ker pre dobro vedo, kaj bi jih čakalo, če bi storili kaj takega. Toda japonske oblasti odgovarjajo, če je kdo dovolj naiven, da vpraša, da si "Japonci sami nalagajo potrebno disciplino."

Za razliko med tukajšnjim in japonskim poročanjem navaja Lilico sledeči zgled: Ljudsko čustvovanje v Tokiju je prav sedaj prijazno Zedinjenim državam in pogostoma se najdejo tudi v listih prijateljski izrazi. Ker to ni nobena novica, ne prihaja ameriškim dopisnikom na misel, da bi o tem poročali svojim listom. Včasih se pa zgodi, da kakšen list napade Washington. To je novica in to se sporoči... Z Japonci je naravnost narobe. Če objavi ta ali oni ameriški list kakšno razpravo o japonskem ravnanju, ki ni ugodna za ondotno vlado, ne bo noben japonski poročevalec omenil tega, tudi če je stvar objavljena v najbolj vplivnem listu. Saj dobro ve, da ne bi noben list natisnil takega poročila. Toda če izide v kakšnem neznanem lističu kje na zapadu dobra beseda o japonskem šopku cvetic, se ponatisne tako poročilo v japonskih listih dobesedno.

Pri vsem tem je roka vlade nevidna in kdor ne pozna razmer, bi lahko dobil vtis, da je tisk na Japonskem razmeroma svoboden. William Henry Chamberlain je pred kratkim označil položaj s sledečimi besedami: "Dovolj svo-

bode je ostalo tisku, da more včasih kak urednik povedati, da ni nobene."

Po osemnajstih mesecih vojne na Kitajskem se lahko vidi, kako uspešno deluje ta sistem. Ves ta čas ni bilo v časopisju niti migljaja, da bi Japonci naleteli na kakršen koli resen odpor, razen da imajo včasih kakšne sitnosti s komunističnimi četaši ali z neorganiziranimi bandami. Nikdar ni bilo ne z besedico omenjeno, da so Kitajci s svojimi protinapadi uničili cele garnizije. Zlasti ni bilo ves ta čas niti vrstice o groznem trpljenju, ki so ga povzročili zračni napadi na Hankov, Kanton in druga kitajska mesta. Nasprotno pa je sledila ena vest drugi o japonskih zmagah, o nezadržnem napredovanju in o mojstrski strategiji. Ganljive povesti s slikami pripovedujejo o prijateljstvu med japonskimi vojaki in prebivalci zavzetih mest. Slava se poje vojski in mornarici zaradi točnega bombardiranja "vojaških objektov," nikdar pa ni besede o ubitih civilistih, ženah in otrocih. In japonske izgube? Na papirju prihaja vedno na enega ubitega Japonca vsaj štirideset ubitih Kitajcev. In nihče ni nikdar čital o groznem porazu pri Tajerčvangu. Niti ime mesta ni bilo imenovano v japonskem časopisju.

Svoje mrtve vojake Japonci sežigajo in pepel prepeljejo v majhnih belih škrinjicah domov. Človek bi mislil, da bi število takih škrinjic poučilo ljudi o resničnih japonskih izgubah. Pa ga ne. Prebivalstvo ima o teh izgubah popolnoma napačne pojme. Kadar pride zbirka takih škrinjic v luko, poročajo o tem le lokalni listi in če naznanijo število, ga dobe od vojaške oblasti, katere ne more nihče prisiliti, da bi povedala narodu resnico. Da bi pa kdo štel te zaboječke, je popolnoma izključeno, ker nihče ne mara biti aretiran. Mnogo vesti o japonskih uspehih je tako nerodno izmišljenih, da se laž lahko kar prijema, ampak listi morajo tiskati kakor jim je ukazano.

Zanimivo je, kakšno besedoslovje je japonsko časopisje izumilo, da se izogne imenovanju reči, ki visokim krogom ne ugajajo. Odkar je, pred več kot letom dni padel Nanking, se nikdar ne imenuje kitajska vlada. Če je treba govoriti o nji, se pravi: protijaponska administracija v Hankovu, Čjangov režim, ali pa enostavno, nekdanji nankinški uradniki. O združitvi rdeče armade z regularno vojsko so imeli japonski listi le par kratkih besed. Po-

zneje jim je bilo še tega žal in najbrže so dobili migljaj, pa je sedaj osma armada znana le kot "ostanki komunističnih čet."

Da izpolnijo nekatere neprijetne vrzeli, se uredniki pogostoma poslužujejo povesti, kjer ni vesti. Ta metoda je pač tudi drugod znana, na primer v Ameriki, ampak na Japonskem je sedaj za nekatere liste postala pravilo. Skoraj vsakemu tujemu obiskovalcu v Tokiju se je zgodilo, da je čital dolga poročila o svojih nazorih, ki so navadno skrajno laskava za Japonce in njih položaj v vzhodni Aziji. Če pa obišče urednika in mu pove, da ni nikomur razlagal svojih nazorov, se urednik smehlja in odgovarja tako, da oblagani tujec najrajši odide. Tako je prišel na Japonsko neki dobro znani vojni dopisnik, ki je bil v času italijanske vojne v Etiopiji in je bil pozneje izgnan iz Italije zaradi svojih odkritih kritik fašizma; japonski listi so ga "počastili" s tem, da so poročali, kako da je slavil Italijane kot vojake in patrijote.

O nezaslišanem divjanju japonske solda-

teske po zavzetju Nankinga seveda ni bilo v japonskih listih ne ene vrstice, pač pa so bila absurdna poročila o tatvinah in ropih podivjanih kitajskih vojakov in ko je bilo po dolgem času diplomatskim zastopnikom dovoljeno obiskati Nanking, so vsakemu izmed njih pripisovali izjave v čast japonskim vojakom, ki so "kazali v najtežjih razmerah neverjetno potrpežljivost," medtem ko so Kitajci kradli kakor srake. Vse te izjave so bili na lepem izmišljene, ampak dosegle so svoj namen, da pokažejo japonskemu ljudstvu, kako se njih gospodarji bojujejo za "pravično stvar." Kljub temu ni vse tako kakor bi militaristi radi; masa ljudstva kaže vedno manj zanimanja za vso vojno in le vprašuje, kdaj bo končana. Domej je dal na to odgovor, da ne bodo po padcu Hankova Japonci imeli nič drugega opraviti kot pospraviti iregularne ostanke kitajske vojske. Nekaterim se zdi tudi to "pospravljanje" preveč dolgotrajno, ampak na glas se upa to le malokdo povedati...

Kako je zdaj po Monakovem?

D DNE DO DNE postaja bolj jasno, kakšen je "mir," ki ga je VELIKI chamberlain zmešetaril v Monakovem. Namreč—vsemu svetu postaja jasno, le on ima, kakor se zdi, na obeh očeh mreže, katerih ne odpravi noben zdravnik. Kljub vsemu, kar se je zadnje čase zgodilo, je namenjen, da poroma v Rim in se v vsej skromnosti pokloni Mussoliniju kakor se je v Berchtesgadenu poklonil Hitlerju. Kaj brede po njegovi glavi, je težko razumeti.

Hitler je, kakor je znano vsakemu, kdor čita liste ali pa posluša poročila na radiu, slavnostno izjavil, da so Krkonoši njegova zadnja zahteva v Evropi. Vsaka njegova izjava je namreč slavnostna in nobena nič ni vredna. Le chamberlain se obnaša kakor da verjame vsako njegovo besedo. Od te izjave je preteklo le nekaj kratkih mesecev in že žugajo njegovi hlapci Litvi, ker je mesto Memel pri zadnjih volitvah z veliko večino glasovalo za kljukasti križ. Take reči se s spretno propagando, z vohunstvom in

ščuvanjem zelo lahko sfabricirajo, če so na razpolago vsa sredstva vlade velike dežele. Ampak bolj kot Memel je arijskim Germanom pri srcu Gdansko ali Danzig, ki je bil po vojni dodeljen Poljski. Prav sedaj nacijsko časopisje manj govori o tem in o "koridoru," toda s programa ga nikdar niso dali in če segajo po Memelu, bodo še bolj iztezali krtice po Gdanskem.

To vse je pa le malo v primeri z večjimi cilji, ki niso hitlerjevski ideologiji nikakor novi, ki pa so se zadnje čase začeli svetiti z nenavadnim žarom. Pod okriljem Nemčije se je prikazala nekakšna baje ukrajinska organizacija, kateri pripada nekoliko iz dežele pobeglih črnih reakcionarjev, toliko, da morejo naceti pokazati nekoliko "resničnih Ukrajincev," kakor je Henlein zadostoval za trditev, da se hočejo vsi krkonoški Nemci "vrniti v rajh," kjer nikdar niso bili. To umetno "gibanje" je pa vendar dobilo tak obseg, da je Rusija, sporazumno s Poljsko in Romunijo resno vprašala Francijo, kakšno je njeno stališče v tej zadevi. Če ne

bi v Franciji imela Daladier in Bonnet vajat v rokah, bi bilo tako vprašanje popolnoma nepotrebno, zakaj francosko-ruska zveza ni bila nikoli preklicana. Toda po tem, kako izdajniško je Francija ravnala v čehoslovaškem slučaju, se na samo pogodbo ni prav nič zanašati, temveč so Rusi opravičeni, da zahtevajo popolno jasnost.

V količkah normalnih razmerah ne bi moglo biti nobenega dvoma, kakšen mora biti francoski odgovor. Ne gre le za to, da je Francija dolžna pomagati Rusiji, če bi bila napadena, kakor bi morala Rusija pomagati njej; gre tudi—in s francoskega stališča še bolj—za to, da utegne Francija sama kaj kmalu krvavo potrebovati vso podporo, ki jo more dobiti kjer koli na zemlji. Navidezno oslovske grožnje italijanskih fašistov, ki zahtevajo Tunizijo, Džibuti, Korziko, Nico i. t. d., niso tako prazne kot bi se sodilo po njihovi neumnosti. Mussolini ima za svoje rožljanje s sabljo zelo tehtne vzroke. Prvi je ta, da doma nikakor ni vse tako kot bi duče rad. Gospodarski položaj je po poročilih vseh nepristranskih opazovalcev sila slab in Etiopija, namesto da bi gospodarsko pomagala, postaja čim dalje večje breme. Zaradi tega ni nič čudnega, da se nezadovoljnost kljub policiji in vsakovrstnemu žuganju ne da skrivati. Povečuje jo pa še dejstvo, da se je Mussolini dal potlačiti na drugo mesto in dovolil Hitlerju, ki ga Italijani zasmehujejo, da se je povzdignil nadenj, kar pomeni, da šteje Nemčija več od Italije. In vrhu tega Italija kljub ogromnim žrtvam ni žela v Španiji nobene slave, kar ljudstvo bolj opazi kot morebitne strategične pridobitve, ki mu jih je Franco obljubil v slučaju zmage.

Mussolini mora kaj storiti, da potolaži, ali pa vsaj odvrne to nezadovoljnost. Zato je Ciani dobil nalogo vihtenja železne pesti. Italijani morajo spoznati, da njih malik nikakor ne zaostaja za germanskim bogom. Bila je le modra strategija, da mu je dovolil povečanje in ga celo podprl. Da je vse to delal iz strahu? Iz slabosti? Kdo se drzne to trditi? Mussolini majhen? Ne, taka je bila njegova modra diplomacija. Zakaj Nemčija je zaveznica Italije—četudi Italijani imenujejo Hitlerja "questa scimia" (ta opica, po domače) in Mussolini je bil Salomon, ko si je zaveznico naredil veliko, kljub temu da je ves čas stiskal zobe v obnemogli jezi. Ampak sedaj se pokaže, zakaj je

Italija stala zvesto ob strani tretjega rajha. Tudi Italija ima svoje "opravičene" zahteve. Ne mislite na pečenko in čedno obleko. Sedaj gre za slavo Italije. Italijanski delavci sicer pravijo "imperija ne moremo jesti," ampak ne pravijo tega preveč glasno, zakaj biriči in vohuni so še vedno za vsakim vogalom. Kljub temu se Mussolini ne moti o tem, kar se mota po italijanskih glavah. Toliko pa pozna zgodovino, da ve, kako je vsak diktator ravnal v takem sitnem položaju. Ne pomanjkanje kruha, ampak Francija je sovražnik! Kaj ne govore na Korziki la lingua da si? Mar ne potrebuje Italija Džibutija, če hoče imeti prosto roko v Etiopiji? Zakaj nam Francija ne da tega? No, če ne da, bo treba vzeti . . .

Halifax je sicer zaradi lepšega zajecjal, da bo Anglija podpirala Francijo, ampak da mu je prišlo to prav od srca, se bo malokdo upal trditi. Če pride do resnega, bo sicer najbrže morala storiti to, četudi s kislim obrazom, ne iz ljubezni do Francije, tudi ne iz poštenosti, v katero je po čehoslovaškem poglavju nemoogoče verjeti, ampak zato, ker bi po Franciji sama prišla na vrsto. Če bi bila poštena, ne bi mogel, ne bi smel chamberlain hoditi v Rim, vsaj ne, dokler ne dobi Francija železne garancije, da skrije fašistični polž svoje roge. Doslej jih ni skrtil, tudi ne po Halifaxovi izjavi, ampak mož Mussolinijeve hčeri nadaljuje svoje zabavljanje in kar naravnost govori o neizogibni vojni. Za kakšno kravjo kupčijo torej misli angleški cezarček hodit v Rim?

Francija je očitvidno v večji zagati kot je bila leta 1914 in njeni grehi se začenjajo množevati nad njo. Izdala je na najperfidnejši način svojo najbolj dragoceno zaveznico in za nobeno ceno je ne more dobiti nazaj. Vrgla je Hitlerju skrivnosti svojih utrd pred noge, zakaj povsem enake so kakor so bile češke, ki jih je Hitler na njeno lastno povelje dobil—zastonj. In dovolila je obema svojima sovražnikoma, da sta se pripravila na drugi strani Pirenej, tako da jo sedaj lahko napadejo od vseh strani.

Za Daladiera bi bilo vse to stokrat bolj važno kot razbijati delavske stavke z vojaško silo. Dollfuss je podpisal konec Avstrije, ko je s topovi napadel delavske hiše na Dunaju. Ali želi francoski reševalec kapitalizma doseči enake posledice?

Da, da, da, še nam brne v ušesih stupidne

deklamacije po gnusnem izdajstvu čehoslovaške, votle deklamacije o rešenem miru. Nič drugega niso storili izdajalci kot da so povečali nenasitni apetit ne le enega, ampak obeh evropskih satrapov in spravili svetovni mir v neprijetno večjo nevarnost kot je bil pred Monakovim. In če bi se bil Hitler takrat res drznil ukazati svojim legijam marš proti češki meji—kakšna sila bi se bila lahko postavila takrat proti njemu! Vsi strokovnjaki vedo, da je več kot polovica nemške baharije le na papirju in njena italijanska zaveznica je v Španiji pokazala, kako malo se je je bati. Anglija in Francija na zapadu, čehoslovaška v centralni Evropi, Rusija na vzhodu—mala antanta je takrat še živela in dogodki bi jo bili brez dvoma postavili ob stran zaveznikov. Celo Poljska ne bi bila mogla dolgo slepomišiti. In nemško ljudstvo bi bilo dobilo priliko za revolucijo, ki je v

dušah od nacijev zatiranih Nemcev bolj živa kot more razumeti kakšen chamberlain.

In kako je sedaj? Češka izgubljena, Nemčija povečana z ozemljem, s prebivalstvom, z orožjem, s surovinami, mala antanta razbita, srednja in južno vzhodna Evropa vsa pod njeno peto . . .

V vsem tem pač še ni garancije za končno zmago fašizma. Ampak kar bi pred Monakovim bil ubod z iglo, bo sedaj strašna krvavitev in razdejanje, ki ga bodo morale cele generacije popravljati. In pri vsem tem—če se zopet ugodi širokoustnim diktatorjem, ne bo s tem nič pomagano. Prej ali slej je obračun neizogiben in čim pozneje pride, tem strašnejši bo.

Taki so prekrasni uspehi angleške "modre" in "plemenite" politike, pričete leta 1931, ko ni bilo treba nič drugega kot stopiti Japonski malo bolj trdo na kurja očesa, in zapečateni s podlim izdajstvom v Monakovem.

Hitlerjeva beseda

HAMBERLAIN je začel in Daladier nadaljuje. Oba podpisujeta pogodbe s Hitlerjem in oba se delata kot da mu verjameta. Vprašanje je: Ali sta res tako neznansko slaboumna, da ne vesta, kaj pomeni Dolfetova beseda, ali pa igrata sporazumno ž njim? Večjega lažnivca še ni bilo na nobenem vladnem sedežu in ne bolj nesramnega kot je sam vase zaljubljeni, duševno pritlikavi firar in njegove prevare so tako očitne, da je za državnika smrten greh, če jih ne pozna. Neodpusten greh, zakaj sklepati pogodbe s svetovno znanim lažnivcem, ki je prelomil skoraj toliko pogodb kot jih je podpisal, ni privatna zadeva gospoda Chamberlaina ali Daladiera, Halifaxa ali Bonneteta, ampak s tem se postavlja usoda narodov, skoraj da usoda vsega sveta na kocko.

S pogaženimi Hitlerjevimi besedami bi se lahko napolnila čedna knjiga. Tukaj jih je le majhen šopek za "mušter", ampak če bi angleška in francoska "državnika" poznala vsaj te, bi morala ostati tako daleč od nemškega malika kakor od lune.

Leta 1933, meseca avgusta je slavnostno

izjavil: "Dokler bom jaz kancelar, ne bo vojne, razen če bo Nemčija od zunaj napadena." — Nemška letala se v Španiji le igrajo "soldate." Milijon vojakov v času češke krize je bil ob češki meji mobiliziran le zato, ker so Čehi napadali Nemčijo od zunaj. Vsaj Chamberlainu se je moralo sanjati tako, kaj bi mu sicer bilo treba tako hiteti v Berchtesgaden in potem v Monakovo, da je skoraj pozabil na svojo marlo?

Dne 30. januarja 1934 je v takozvanem državnem zboru, ki ne sme nič drugega kot poslušati njegove bombastične govorce, dejal: "Nemška vlada je pri volji in je odločna, da sprejme v Locarnu sklenjeno pogodbo v najnotrajnejši duši kakor tudi v njeni zunanji formulaciji." — Kako dolgo je trajalo, preden je Hitler s svojimi umazanimi škornji poteptal to pogodbo, bi gospod Chamberlain lahko zvedel v svojem zunanjem ministrstvu.

Meseca maja 1935 je imel Edward Price Bell razgovor s Hitlerjem in ga je vprašal: "Torej ni nobenih teritorialnih vprašanj, zaradi katerih bi šla Nemčija v vojno?" — Nato je Hitler odgovoril: "Nobenih ni. Odrekli smo

se vsem takim namenom. Narodno socijalna Nemčija se ne bo nikdar onečastila in prevarila človeštvo s tem, da bi prelomila pogodbo, katero je prostovoljno podpisala." — Nemčija je prostovoljno podpisala pogodbo iz Locarna in — kakor je prej navedeno, jo je Hitler slovesno potrdil. Dne 7. marca 1936 so nemške čete vkorakale — proti jasni določbi te pogodbe v demilitarizirano Porenje. Nacetovska Nemčija se ne bo "onečastila in prevarila človeštva." Seveda, od tega je več kot dve leti in Chamberlain je najbrže pozabil. Kako da ne, ko ima toliko skrbi v Clivedenu pri gospe Astor, od katere sprejema svojo modrost.

21. maja je, zopet v rajhstagu, dejal: "Nemčija ne želi in tudi nima namena, da bi se vmešavala v notranje zadeve Avstrije ali pa da bi jo anektirala." 12. februarja, ko je bil Sušnik pri njem v Berchtesgadenu, mu je pa dejal: "Kaj pomeni ves ta nesmisel o vaši neodvisnosti? Vprašanje ni, ali je Avstrija neodvisna ali ne; edino, o čemer se razpravlja, je: Ali hočete, da se izvrši anšlus s prelivanjem krvi ali brez njega. To je vaša izbira."

Zopet v rajhstagu, torej ne privatno, je izjavil: "Čehoslovaška kakor Poljska sta vedno sledili politiki predstavljanja svojih narodnih interesov. Nemčija nima nobenega namena, da

bi napadla ti državi." — Poljske res še ni. Ampak kar ni, lahko še pride. — To je bilo 7. marca 1936. Tega dne je dejal še nekaj pomembnega, namreč: "Po treh letih mislim, da lahko smatram boj Nemčije za enakopravnost za končan. V Evropi nimamo nobenih teritorialnih zahtev." Avstrija in Čehoslovaška potemtakem nista evropska ozemlja in Hitlerju sta morala pasti v naročje iz nebes oziroma iz Wotanove Walhalle.

Tako vrednost imajo torej Hitlerjeve pogodbe, izjave in obljube. Koliko bodo vredne tiste, ki jih zdaj podpisujeta angleška in francoskega hlapca ž njim? Doslej je ostal bivši avstrijski kaprol dosleden le eni črti, tisti namreč, ki jo je zapisal v svoji konfuzni, šolarčkovski knjigi "Mein Kampf," ki jo sam seveda smatra in ki jo pravoverni naceti morajo smatrati za sveto pismo in v tej pisariji je med drugim rečeno, da je glavni sovražnik Nemčije Francija, ki jo je treba streti. Danes še ni čas za to, ampak njegov ljubosumni tovariš Mussolini je že začel zabavljati in groziti in to utegne s časom pomagati tudi Hitlerju, da dobi dober izgovor. Kajti nacijska Nemčija se ne bo nikoli onečastila in prelomila pogodb — razen, če se Hitlerju poljubi.

Spartak

Vodja puntarskih sužnjev.

(Po razpravi Relje Popovića, napisal Ivan Vuk)

III.

ZACETGU leta 72 pred Kr. je rimski senat odredil obema konzuloma, da zadušita punt sužnjev. Dodal jima je še enega pretorja, dal jima vojske šest legijonov, kar je bilo okrog 30.000 mož, ne vštévši devet legij v Cisalpinski Galiji — dokaz da je senat vzel to reč zelo resno. Položaj je bil tem resnejši, ker tudi Serotijeva vstaja v Španiji še ni bila zatrta. Ali v času, ko je Spartak pripravljaval svoj pohod na sever, v smeri, da odide iz Italije, se je med spartakovci pojavil razdor. Tisti izvirni greh človeka, ki uniči vsako skupno akcijo, ki ne dozida babilonskega stolpa,

ki je posebno lasten v krogih ponižanih in razžaljenih, ko se začutijo nekoliko gospodarje položaja, tisti greh se je oglasil z vso svojo brezobzirnostjo. Dvoje poveljnikov, Kriks in Enomaj sta se oddvojila z 10.000 možmi Galcev in Germanov. Začela sta samostojno križariti in pleniti po Italiji. Nista razumela usodepolnosti tega trenutka in čina in pomena Spartakovega načrta, potom katerega edino bi se lahko osvobodili. Njima je boljše ugajalo, da še nadalje ostaneta v Italiji in plenita, dasi se je Spartak temu upiral. Pregovorila sta tako tudi druge sužnje, se nato tudi še sama oddvojila in nastopala vsak sam za sebe. Usoda človeka, ki ne misli v

bodočnost, kaj bo jutri, ki ne ocenjuje položaja z možgani, ampak samo z željami.

Rimski vojskovodja, konzul Gelij Publikola in propetor Kv. Arij sta izkoristila ta razdor in potolkla najprej enega, potem pa drugega. Oba sta v bojih tudi izgubila življenje. Kriksovih ljudi 30,000 mož se je rešila komaj ena tretjina. Tudi nista bila Kriks in Enomaj daleč enaka poveljniški sposobnosti Spartakovi.

Zdaj sta se oba konzula in propetor obrnili proti Spartaku. Hoteli so ga zajeti in napasti z dveh strani. Tukaj se je zdaj nudila Spartaku priložnost, da s svojimi ljudmi, ki jih je bilo komaj 30,000 mož, pokaže svoje velike strategijske zmožnosti. Umaknil se je preko Apenin, sledeč svojemu načrtu na sever v pravcu Cisalpinske Galije. Ko je drugi konzul, Kornelija Lentul poskušal, da mu v Samniji prekriža pot, ga je Spartak napadel, popolnoma razbil ter mu vzel vse taborišče. Nato se je obrnil proti konzulu Gelija in propetoru Ariju, ki sta sledila Lentulu. Tudi ta dva je premagal in popolnoma potolkel. Sam pretor je padel v bitki.

Tu je zakrivil Spartak nečlovečnost, ki se pa da razumeti in opravičiti.

Ko je premagal rimsko vojsko, je prisilil 300 ujetih Rimljanov, da so se morali v slavo in čast padlega Kriksa in Enomaja boriti kot gladijatorji. To je bila posmrtna daritev, katero je Spartak opravil svojima padlima tovarišema, četudi sta ga zapustila, poleg tega pa je hotel dati Rimljanom okusiti, kaj se pravi, igrati v zabavo gledalcev krvave igre na življenje in smrt.

Strašno je bilo gledati to krvavo igro, kjer so bile vloge zamenjane. Nekdanji gospodarji so se borili kot sužnji, a njihovi sužnji so gledali in dajali zmagujočim znake, da zada premaganemu posledji sunek — enako kakor v areni v Rimu. Milosti za premaganega, kajpada, tukaj ni bilo. Spartak je hotel najbrž s tem zadovoljiti svoje ljudi. Ni pa verjetno, da bi bil pri tej igri pobil vse vjete Rimljane. Takšno maščevanje ni odgovarjalo njegovemu značaju in tudi pametno bi ne bilo.

Zdaj je šel Spartak dalje na sever, k Alpam, z ljudmi, ki jih je bilo najmanj 60,000, če ne več. Kroničarji pri tem niso edini. Da bi bil čim bolj gibčen, je poklal pred odhodom vso živino, ki se mu je zdela preveč, uničil vso prtljago ter novih pribežencev ni

več sprejemal. Računal je, da ima dovolj ljudi.

V tem pohodu na sever je prišel do Mutine, današnje Modene. Tu se je srečal s prokonzulom Cisalpinske Galije, Kasijem Longinom. Poskušal je, da prepreči Spartaku pot, a je bil premagan.

Zdaj je bil Spartak na vrhuncu svojega uspeha in že čisto blizu ustvaritve svoje glavne naloge — prekoračiti Alpe in poslati ljudi v njihove domovine. Ali — naenkrat tega ni storil. Svoj pravec je naglo spremenil in odšel zopet na jug. To je napotilo stare zgodovinarje, da so mu pripisali namero udariti na Rim. Vendar je bil Spartak preveč pameten, da kaj takega sploh ni poskušal. Prav dobro je vedel, da je njegova vojska, sestavljena iz nepopolno oboroženih sužnjev, brez priprav za obleganje, preveč slaba za tako namero, ki se je ni lotil niti sam Hanibal na vrhuncu svoje moči po zmagi nad Rimljani pri Kani.

Nekateri najnovejši zgodovinarji nahajajo vzroke nenadni spremembi pohoda v težavah prehrane v bogati pokrajini reke Pada in v pozni sezoni, ker je bila žetev že končana in spravljen v mesta. Vendar to ni točno. Vse to bi namreč Spartaka ne moglo odvrniti od cilja, kateremu je bil že čisto blizu. Vzroki se morajo iskati na drugi strani. Ti ležijo vsekakor v neuvidevnosti in plitkosti njegovih ljudi, katerim je zelo ugajalo udobno življenje in plemba po Italiji. Bili so zaslepljeni radi zadnjih velikih zmag. Nič jih ni mikala vrnitev v svoje domačije, za katere so že davno izgubili vse občutke. Mnogo iz njih pa se je celo že rodilo v Italiji kot sužnji, kakor na pr. Germani, ki so se s Kriksem oddvojili od Spartaka. Ti so bili že potomci tistih Germanov, katere je pobil Marij in ujel pri Verceci leta 101 pr. Kr.

Tako so ti zaslepljeni sužnji odrekli pokorščino Spartaku in ga prisilili, da se je vrnil nazaj v Italijo. Prisilili, seveda v toliko, ker jih pač kot tovariš ni hotel zapustiti. Zato se je vrnil v neizogibno propast. Ideja o napadu na Rim je sinila samo v glavi zmage pijanih in nerazsodnih sužnjev, ki so tako zavrgli najlepšo priliko in najugodnejši trenutek, da se rešijo.

Pohod Spartakov na jug je seveda vzbudil v Rimu veliko razburjenje. Gibanje in plenitev tolike armade sužnjev po Italiji je grozilo, da

uniči sleherno varnost in ustvari popolno anarhijo. Dva konzula in en pretor sta šla Spartaku nasproti in ga srečala v Picenski pokrajini, južno od Ankona. Vsi trije so bili premagani. Spartak je odšel celo na jug v mesto Thurii v pokrajini Brutia, ki mu je bilo glavno središče. S svojim razumnim postopanjem je omogočil trgovcem, da so lahko prinašali potrebno blago v mesto, posebno železo in baker. Prepovedal pa je prinašanje zlata in srebra, ker ni dovolil, da bi njegovi ljudje nosili drage kovine in da bi se v njih vzbudila želja po bogastvu. Gotovo Spartak ni bil brez socijalno-gospodarskih idej. Iz tega svojega središča je pogosto delal pohode, da je preskrboval svoje ljudi. V bitkah z rimskimi vojskami je zmagoval in se vračal z bogatim plenom. Skrbel je, da se je plen pravično razdelil.

IV.

Senat je bil presenečen in jezen na oba konzula radi takih neuspehov in radi take nesposobnosti. Odpoklical ju je še pred potekom njune dobe, leta 72 pr. Kr., ter predal poveljstvo Liciniju Kresu, izvoljenemu pretorju za tekoče leto 71 pr. Kr.

Kres je bil največji bogataš tedanjega časa, kar priča tudi njegov priimek "Dives". Bil je brez posebnih vojaških sposobnosti, kar se je pokazalo dvajset let pozneje pri bitki Kazi, dasi je v nekem trenutku pri bitki pri Porta Callina 82. pr. Kr. pod Sulom, kjer je poveljeval desnemu krilu, imel več odločnosti in več sreče.

Kres je začel vojno bolj oprezno in bolj metodično. Od senata je dobil poleg štirih legij, ki jih je našel pod orožjem, še šest novih legij. Tako je imel blizu 30,000 mož. Prva skrb njegova je bila, da vrne disciplino, ki je bila s slabim poveljstvom in z neprestanimi porazi demoralizirana. Z glavnim delom vojske se je postavil v pokrajini Picentinum pri Salenskem zalivu tako, da bi Spartaku zaprl pot na Rim. Ukazal je svojemu legatu Mumiju, naj pazi na Spartaka, ki je bival v Lukaniji, vendar se ne sme pod nobenim pogojem spuščati v bitko. Mumi je zapoved prekršil, se spustil s Spartakom v bitko in bil pobit. Za kazen in primer je Kres vzel kohorto 500 mož, ki se je najslabše obnašala v bitki ter obsodil na smrt vsakega desetega, na katerega je padla kocka. S tem je vrnil v armado red ter potolkel že manjše oddelke Spartakove vojske. Spartak je moral namreč nekatere oddelke od vojske odvojiti, da je laže preskrboval potrebščine.

Tako je Kres pri neki priliki pobil oddelek 10,000 sužnjev. Iz teh je 6000 padlo v bitki, 900 pa jih je ujel. Spartak se je moral umakniti na skrajni jug Brutijskega otoka celo v mesto Requierm na morski ožini nasproti Sicilije. Čutil je premoč dobro oboroženih rimskih čet. Tu je razvil Spartak svoje sposobnosti za velike politične kombinacije. Pregovarjal se je z morskimi roparji iz Kulikije, s katerimi je bil, kakor je videti, že preje znan in v zvezi.

(Konec prihodnjič.)

Drejčeto va pot

E. K.

(Nadaljevanje)

Lepe sanje, blage nade! Kar zadremal bi ob njih.
V duši strune se glasijo in lahak in prost je dih . . .
Res, po klancih pot se vije — tu je skala, tam prepad,
v gostih meglah strah se skriva, za pečino sika gad.

In daljave so neskončne in kot vihra čas hiti;
čez močvirja in puščave trudni nogi se mudi,
ali komaj se premika — kot iz svinca je podplat,
nezadržno pohiteva svetlo sonce na zapad.

Vse zapreke, vse težave so resnične kakor dan,
 toda tam, na kraju poti cilj blešči se prekrasan.
 Vsako breme pade z rame, srage vse se posuše,
 trudnost mine, stok in kletve vse se v kali zaduše,

kadar bo na vrhu hriba in bo beli svet odprt
 in v dolini bela hiša, okrog hiše cveten vrt,
 dalje skromno, živo polje, kjer se giblje zlati klas,
 pa še majhen log, kjer dviga se k nebesom drevja kras

Žuborela bo v potoku tiha, čudežna skrivnost;
 v gozdu listja šelestenje bo opevalo mladost,
 klanjajoče polno klasje bo šuštel svoj napev,
 od gora mogočnih, večnih vetrc nosil bo odmev.

Le srce bo razumelo davne tajnosti glasov,
 ki puhte iz tople zemlje, dvigajo se iz valov;
 znamenja bo razumelo, barve, sence, luč in mrak —
 in v očeh se globočini bo odkril mu čudež vsak.

Čudež, ki v očeh dekleta nedotaknjen dolgo spi,
 bo ves jasen, kadar v srcih dveh ljubezen se zbudi.
 Sonce bo tedaj žarelo kot svetilo ni nikdar —
 vse življenje, vsako delo bo oblival božji čar.

Pot pod noge! Krepko stopaj! Vedno glej le v eno smer.
 Milj ne šteje in jih ne meri! Ne ustavlja se nikjer!
 Tovor, ki ti naložen je, nosi in ne tehtaj ga!
 Vse lahko bo, če zajemal moč boš iz poguma dna. . .

Vse poslušal je tovariš. Rad bi pesem ž njim zapel.
 Rad bi ž njim v višave upov na perotih se povzpел,
 na perotih, ki ustvarja jih neskončna želje moč,
 da srce se k sreči, k soncu dviga skozi trud in noč.

V prsih ga je zbolelo. Sam je nekaj hrepenel,
 v raj, v lepoto, v žitja radost in v pravico je verjel.
 A na polju, kjer se dela, je bridkosti le požel;
 nade so skrbi pobile, večni trud mladost je vzel.

A ustavil je besedo, ki hitela je svarit . . .
 Mlad je Drejče, neizkušen, pa veruje v lunin svit.
 Naj bo srečen s svojim upom, naj v višave kopni.
 Ej, prezgodaj svet okrutni mlado srečo mu zdrobi.

Potrepljal ga je po rami, se po sili nasmehljaj:
 "Svet je velik. Jaz sem delal, pa sem včasih tudi spal.
 Svet je velik. Jaz poznam le svoj kotiček, majhno stran.
 Ti si mlad, pred tabo željam širna se odpira plan.

“Išči, išči! Morda najdeš lepe sreče skriti kraj.
Če ga tukaj ni, poromaj. V druga mesta se podaj.
Mnogo cest je, mnogo palic. Jaz zamudil svoj sem čas,
tebi pa želim, da najdeš zaželjeno belo vas.

Glasno je zavriskal Drejče. “Hvala ti do neba!
Po besedi in po duši se prijateljstvo spozna.
Ti si mi podal pijače — žejno bilo je srce.
Zdaj je močno. Pot je jasna in pripravljene noge.”
(Dalje prihodnjič)

Einsteinovo mnenje

Einstein je nedvomno eden največjih umov našega časa, kar splošno priznavajo povsod, razen v nacijski Nemčiji. Toda ker se pod svastiko sploh ne sme misliti, temveč je le dovoljeno “hajlati” domišljavca v Berchtesgadenu, ne šteje to, kar pravijo tam, nič. Vsekakor je za ves ostali svet izredno zanimivo, kar je v glavi takega velikana. Dne 23. septembra so na mestu, kjer bo prihodnje leto newyorška razstava, zakopali veliko kovinasto škrinjo, v katero so zaprli razna znamenja našega časa, z namenom, da ostane to zakopano pet tisoč let, tako da bodo ljudje, ki bodo takrat živeli, dobili čim jasnejši pojmi o življenju v našem času. Naprosili so tudi Einsteina, da kaj napiše, kar bo našim poznim zanamcem povedalo kaj jasnega o naših dneh. Einstein je želji ugodil in napisal sledeče:

Naš čas je bogat iznajdljivih umov, kate-

rih izumi bi lahko znatno olajšali naše življenje. Čez morja jadramo s silo in rabimo silo tudi, da se človeštvo reši vsega utrudljivega dela mišic. Naučili smo se letati in sposobni smo, pošiljati vesti in novice brez težav s pomočjo električnih valov po vsem svetu.

Toda produkcija in distribucija potrebščin je popolnoma neorganizirana, tako da mora vsakdo živeti v strahu, da bo vržen iz gospodarskega kroga in na tak način trpel pomanjkanje vsega. Povrh tega se ljudje v raznih deželah v nepravilnih presledkih med seboj ubijajo, tako da mora tudi iz tega razloga vsakdo, ki misli na bodočnost živeti v strahu in trepetu. Tako se godi, ker je inteligenca množic in njih zančaj neprimerno nižji od onih, ki proizvajajo kaj koristnega za splošnost.

Jaz upam, da bodo zanamci čitali to s čutom ponosne in opravičene vzvišenosti...

E. K.

Julkina zmota

(Nadaljevanje)

11.

ULKA si je pravila, da je lahko zadovoljna s svojimi uspehi. Njena taktika se obnaša in bodočnost bo lepša od sedanjosti. Lipman je že tako razgret, da bi ga lahko ovila okrog prsta in niti vedel ne bi, kaj se mu je zgodilo. Tisti trenotek, ko bi mu rekla: Pogoji je poroka,— bi pohitel kupiti prstan in cel kup daril. Najbrže bi kupoval neumno, ker bi bil preveč zmeden, da bi mogel razumno misliti. Vse bi lahko imela, kar more doseči njegov denar.

Ampak te besede ne reče in je ne bo nikoli.

Ima ga priklenjenega in on ne sme nikdar ne za trenotek pomisliti, da je ona na vrvi, da je ona hotela to. Sam mora priti z besedo in zveneti mora kot prošnja; njen odgovor ne sme biti nagel, tudi ne zelo odločen. Čakati mora nanj z upanjem in z dvomom in kadar ga dobi, mora biti tako kakor da mu je padla milost iz nebes.

O—ne sme se ponoviti, kar je bilo nekdanj. Da bi se mož še kdaj čutil vzvišenega nad njo? Hvalabogu, Lipman ni učen, ne kaže, da se je potikal po visokih šolah, če bi prišel med Rikove prijatelje, bi moral molčati ali pa bi ga smatrali za moro. Če bo treba, bo lahko pogledala nanj iz višav, zakaj četudi bi profesorji

smatrali njeno znanje za površno, je vendar dovolj paberkovala tu in tam, natezala ušesa, listala po knjigah, da ga ima dosti za človeka Lipmanovih zmožnosti in kar ima, zna rabiti. Spretnost je več vredna od šolskega znanja, spretnost je njena moč in ta ji bo odpirala pot . . .

In ko je tako priplavala v oblake, se je nenadoma ustrašila.

Kdo ji je narekoval te misli? Ali jih res poraja njena volja? Ali ima to, kar bi se smelo imenovati volja? Misli prihajajo—kakor same od sebe, ne da bi jih kdo klical in naenkrat postanejo tako močne, da vodijo in gonijo in utirajo pota in človek misli, da hodi, kakor hoče in kamor hoše in pravzaprav sam ne ve, kje je bil začetek in zakaj je cesta taka. Hotela ni nič drugega kot nekoliko razvedrila v vsakdanji puščobi in slučajno ga je našla pri Lipmanu. Prijetno je v krajih, kamor jo vodi, dobro se počuti, kadar ji strežejo ponižno in spoštljivo i ntoplo je pri srcu, ko skuša mož čitati vse njene želje, da bi ij ustregel. Njegovo poželenje, neutajeno, ker ga ne more potajiti, jo mora napolniti z zadoščanjem, ker ji kaže, da je njena privlačnost še tako velika, da lahko zmede moža. To je hotela in nič drugega ne. Odkod torej vse tiste misli, ki ji orjejo po glavi, da se ji sami skoraj blede? Ali so res njene in bi si morala priznati, da ne pozna same sebe?

Ne, ne, ne . . . Proč s temi dvomi, ki bi jo le ponižali, če bi jim dovolila, da se vgnezdijo v njeno dušo. Slabost bi bila in tega ne mara. Človeku se lahko sanja in če so sanje prijetne, zakaj bi jih preganjala? Drugo je itak vse prazna pena . . .

Stresla se je. Živci ji nagajajo. Vesela hoče biti, pa jo vsak čas kaj vščipne, da ne more užiti neskaljene radosti . . . Ali je tudi Riko prazna pena? In otrok? Morda se ji je le tako dozdevalo, da se Riko povišuje in jo s tem ponižuje. Tu so spomini, ki jih ni klicala, pa prihajajo—ob nepravi uri, Ko se je ukvarjala s slikanjem, ji je dajal poguma. Ko je priredila razstavo, ji je pomagal kakor da je bila njegova.

Niso je potolažili taki spomini, ampak ujezili. Kam jo je vse to privedlo? Če res vse tako dobro razume, bi ji bil moral takoj povedati, da ni umetnica in da nikdar ne bo. Neumno je bilo in on je kriv, da je zapravila toliko časa po nepotrebem, namesto da bi bila

uživala življenje. Seveda—lože je bilo, pritrjevati njenim ambicijam kot pa storiti kaj resnega, da bi se izpolnile njene prave želje . . . Zagovarjal jo je pred očetom—pene, pene! Kaj bi mogel mož storiti drugega, če je njegova žena napadena? Delal se je skromnega? Pene, pene! Še tega bi bilo treba, da bi ji dal čutiti, koliko več zna od nje! In kaj vendar zna? Ničesar, kar znajo drugi, ki korakajo naprej in, če je treba, porinejo na stran one, ki so jim na poti. Ničesar mu ni dolžna in če ji on ne zna podati zabave, do katere je opravičena njena mladost in njeno hrepenenje, si je sme poiskati sama.

To je. Igra je, igra, da mine čas, da ni vsak dan enak vsem drugim, da dobe živci nekoliko prijetnega draženja in srce nekoliko zadoščanja. Igra.—Saj je vse življenje le igra in prijetna mora biti le tedaj, če jo igra po svoji volji in na svo jnačin. Igra—to je, kar je hotela in vse drugo so le sanje.

* * *

Do te točke so prispele njene misli in prav, ko so se začele ustavljati, ker se je nenadoma naredil krog, da so se vrtele v njem in niso mogle ven, je prišlo pismo in jih rešilo. Gospa Hickney se je vrnila iz Evrope in prosi, da jo tudi gospa Dolnikov počasti s prihodom na večerjo. Le manjša družba je povabljena in vse bo domače. Po tako dolgem času bo lepo, videti zopet znane, ljube obraze. In gospa Hickney bo hvaležna, če ji gospa Dolnikova potrdi sprejem vabila in pove, ali jo bo mogla razveseliti.

Globoko si je oddahnila. Hvalabogu, da se more iznebiti neumnih misli. Gospa Hickney se je torej res spominja; njena obljuba pri odhodu v Evropo ni bila le prazna beseda, izrečena iz same vljudnosti. Lep dan je bil takrat in slovesen. Čudno, da ji je tako hitro izginil iz spomina. Sedaj prihaja nadaljevanje, vrata začaranega raja se zopet odpirajo in krepko botreba prijeti uro, da ne mine kakor megla nad reko, kadar zapiha sapa. Dobro se je postavila takrat na ladji—vabilo dokazuje, da se je dami zapisala v spomin; sedaj bo treba gledati, da pade še jasnejša luč nanjo.

Vse druge misli so razpršile priprave za imenitni dogodek, kakor da jih nikdar ni bilo v glavi. Najprej je bilo treba zapisati vse, na kar se mora misliti. Na misel ji je prišlo, da zbirajo pisatelji, preden začno pisati knjigo in govorniki, preden stopijo na oder, beležke—

vsaj slišala je to; njej je to vabilo več od vsake knjige in od prestolnega govora, zatorej se ne sme prezreti nobena malenkost. Ko je začela zapisavati take malenkosti, so se množile kakor zajci in niso bile več malenkosti, ampak važnost vsakega traka, vsakega kodra, vsake pozdravne besede je rastla in rastla, da je naposled ta večerja postala važnejša od vsake diplomatske konference, od vsakega izuma, od vsakega znanstvenega odkritja. Nepričakovana delavnost jo je obšla, a ni je utrudila, zakaj njeno srce je pelo in misli so ji bile ponosne.

Ko je prišel Riko domov, ni bilo večerje. Otrok je bil pri starših in tako ni bilo ničesar, da bi jo spomnilo na kuhinjo. Čutila je zadrego, ki je ni mogla skriti. Toda Riko ni opazil nič drugega, kot sijaj v njenih očeh in rože na njenem licu in bilo mu je kakor da je po neskončnem času posijalo sonce v njegovo dušo. Njegove oči so bile velike, vse gube na njegovem obrazu so se izgadle, njegov pogled je premagal njeno zadrego. Ko mu je povedala, kakšno vabilo je dobila, mu je bilo kakor da mora poskočiti.

“Res?” je zaklical. “Seveda mraš sprejeti. Saj te veseli, ne?”

Odgovorila je in že je zopet nekaj sililo v njene besede, kar ni bilo popolnoma pristno.

“Sprejemem. Saj moram sprejeti. Ne mislim, da me res veseli, toda takim rečem se ni moči izogniti.”

Riko se je le nasmehljajal.

“Seveda se ni mogoče izogniti. To so družabne dolžnosti. Ampak nikar se ne boj. Kadar boš tam, te bo že veselilo. Gospa Hickney bo znala mnogo povedati in zanimalo tebo. **Potem pa prideš tudi ti na vrsto in tudi ti boš znala kaj povedati.** Hm, družba bo gotovo lepa in uživala boš izpremembo.”

“Kakšno izpremembo?” je vprašala kakor da ga ni razumela. Mogoče, da ga res ni takoj, ker so ji bile misli več na gostiji kot doma.

“Prijetno izpremembo, bi dejal,” je odgovoril; “saj res skoraj nikamor ne prideš in doma je vedno enaka pesem. Tam bodo gotovo zanimivi ljudje, slišala boš reči, ki jih ne srečavaš vsak dan, misli se ti bodo zbudile in odele jih boš z lepim besedami in potem boš dolgo imela prijetne spomine.”

“Da,” je prikimala, oči so pa iskale nečesa, česar ni bilo in zdelo se je kakor da ni vedela, čemu pritrjuje.

“Ampak večerje nisem skuhala,” je dejala, največ zato, da zasučje razgovor. “Počakaj, pojdem v trgovino po kaj hladnega.”

Riko jo je ustavil.

“Nikar,” je dejal; “kaj bi si delala skrbi s tem, ko si lahko pomagava drugače. Saj že skoraj ne pomnim, kdaj sva bila skupaj kje zunaj. Otrok lahko ostane pri materi, ti se pa napravi, da pojdeva skupaj v gostilno. Ali ti ne bi bilo to ljubše?”

Pogledala ga je.

“Odkod taka podjetnost? Pa ne, da si zadel pri konjski dirki?”

“Haha! Vsak teden bi morala dobiti tako vabilo. Spravilo te je v dobro voljo in jaz imam dobiček od tega.”

Nekaj trdega v njenih prsih se je omehčalo, oblekla se je in odpeljala sta se v mesto. V gostilni sta naletela na družbo znancev. Prvi hip je Julki zastal dih. Toda ko se je ozrla na vse strani in opazila, da Torna ni med njimi, je to prešlo. Pozdrav je bil hrupen. Riko je po mnogih neuspešnih začetkih naposled prišel do besede.

“Ali je nama prepovedan vstop, da se vsi tako čudite kakor da vas je neviden čarovnik prenesel na Triglav?”

“Če bi vama vogli kaj prepovedati, bi bilo to, da se skrivata kakor da preže povsod sami sovražniki na vaju.” — “Ne govorite o prepovedih; to me spominja preveč na fažizem.” — “Proč s milozofijo, proč s politiko; to je slovesna prilika.” — “Zatorej vina na mizo!”

Tako je šlo in Riko je bil vesel kakor da se je ves njegov svet izpremenil in je prišel dan čudežev. Komaj ena ura je minila, odkar je prišel v dom, ki je bil že tako dolgo mračen, že celo stoletje mračen in hladan in naenkrat je vse drugače, naenkrat je Julka njegova žena, na njenem licu ni sence, v njenih očeh ni bodežev. Oblaki so bili gosti in težki, srce je bilo stisnjeno in v vsakem požirku vode je bil pelin. Naenkrat pa je vse minilo, življenje je blago in polno krasot in novih obljub. Kdo ve, če niso bile vse le mučne sanje, pa je mislil, da jih doživlja in sedaj se je zbudil, pa je dan jasen in mora je le spomin, ki se odpihne . . .

Veselost in razposajenost je bila tako neprisiljena, da se je celo Julka nalezla in pozabila, kako so ji bili včasih ti ljudje neprijetni. Večerja je bila okusna in vino dobro. Razvezalo je jezike, resne opazke so se menjavale

z dovtipi in Julka je postala pozorna. Škoda, da ni imela beležnice pri sebi. Pa kaj! Tudi če bi jo imela, ne bi mogla tukaj zapisavati na papir; torej mora zapisavati v možgane, kar ji utegne priti prav, kadar bo imela besedo pri gospe Hickney. Človek ne sme prezreti ničesar, kar bi moglo koristiti in računati je treba, računati.

Zapisavala je, dokler niso hudomušni duhovi, puhteči iz navidezno popolnoma nedolžnih kozarcev obrnili lista in niso možgani hoteli sprejemati nobenih zapiskov več. Zazdelo se ji je kakor da pleše in da sliši godbo, ki je ni bilo nikjer videti. Na vseh obrazih je bilo nekaj tujega, kar se ni dalo razložiti. To ni Frank in to ne Minka. Iz tiste knjige so prišli sem, ki jo je vsa zamaknjena čitala, ko je ji je še mahala nerodna kita z glave in jo je učiteljica oštevala, kadar ni znala poveadti, kje je Lincoln imel svoj najslavnejši govor. Sedaj tudi ne bi znala. Kar na lepem je pozabila. Ali je to šolska soba? V šoli se ne zibljejo mize, saj so postavljene v vrstah. Zdaj mora nekaj povedati. Če je bila poklicana? Menda ne, nič ni slišala, ampak ukaz je, da mora nekaj povedati. Vsi pričakujejo to.

“Kdo je govornik? Govora še ni bilo.”

“Bravo, bravo! Vi govorite, gospa Julka! Kaj lepega povejte.”

Res, tako govore. Slišala je. In je hotela vstati. Pa ni šlo. Zakaj se miza guga in je pod kakor ladja na valovitem morju?

“Kar sede govorite, gospa Julka. Stol vam je na poti.”

“Kar sede povem, da je veselo, kadar pleše vse, kar ni nikdar znalo plesati. Ura na steni pleše, steber pleše, natakarkar pleše, vsi plešemo, življenje je ples. Pa naj bo ples. In učiteljica naj se kremži, kolikor se hoče.”

Vžgala je ogenj. Dvignili so jo na rame in nosili po sobi, ona se je pa smejala in se trdo držala, ker ni hotela pasti, ko so tako razposajeno plesali. Vsa gostilna je bila naenkrat ena sama družba, eno samo veselje, razposajeno, polno smeha in srečno. In še ko je natakarkar naznanil, da morajo zapreti, ni minilo. Klic “na svidenje” je vsem prihajal iz srca.

Na poti domov je Riko ves čas držal Julko v objemu in ona se ni branila. Še nikdar ni bilo tako lepo.

(Dalje prihodnjič.)

Za gospodinje

Navadnega kruha se dela v sedanjih časih malo doma, razen na deželi, kjer se ne more vsak dan hoditi v prodajalno. Sicer ljudje večinoma kupujejo pekovski kruh, da si prihranijo delo, katerega je precej z mesenjem, vzhajanjem, peko i. t. d. Temu ni ugovarjati, če se ve, iz kakšne pekarnice prihaja kruh. Toda namizni kruh ni vse, kar pride pod to ime in posebne vrste bolj finih kruhov, ki lahko nadomestijo torte in “keke,” naredi gospodinja najrajša doma tudi če se izdelujejo v pekarnah, kar se pa ne more reči o vsakem kruhu. Takih kruhov je nešteto; nekateri le nadomestujejo navaden kruh in se delajo zaradi izpremembe, drugi se bolj približujejo slaščicam. Nekateri zahtevajo precej dela in paznosti, drugi so pa prav lahki. V naslednjem podamo nekoliko bolj navadnih zgledov in kuharica, ki preizkusi te recepte, lahko potem napravi svoje lastne kombinacije po svojem okusu.

Cimetov kruh

dve tretjini kupice sladkorja
dve in pol žlice masti
četrt žličice soli
eno jajce
dve tretjini kupice mleka
poldrugo kupico krušne moke
tri žličice pecivnega praška
tretjino žličice cimeta, pomešanega s četrtino kupice zrnatega sladkorja

Vmešaj dobro mast (cream), polagoma dodaj sladkor in ga vmešaj, da bo lahko in penasto, stepi jajce, ga

dodaj in vtepi, potem dolij mleko. Presej moko s pečivnim praškom in vtepi v prvo zmes. Dobro namaži nizko ponev, stresi testo vanjo in ga poravnaj, potem potresi s sladkornim cimetom in peci 25 do 30 minut v gorki pečici—375 st. F.

Ta kruh je dober gorak, pa tudi če se ohladi.

Kruh z orehi in rozinami

4 kupice krušne moke
4 žličice pecivnega praška
dve tretjini kupice sladkorja
slabo žličico soli
4 žlice raztopljenе masti
dve jajci
¾ kupice debelo zrezanih orehov
pol kupice enako zrezanih rozin
dve kupici mleka

Presej skupaj mnoko, pecivni prašek, sladkor in sol. Dodaj orehe in rozine. Dobro stepi jajci, prida k prvi zmesi, potem pa primešaj mleko in raztopljenno mast. Stresi v krušno ponev, ki naj bo dobro namazana. Nekatere kuharice rade rabijo za to olje. Peci 45 do 50 minut v vroči pečici—375 st. F.

Koruzen kruh z ocvirki

dve kupici bele koruzne moke
pol žličice soli
mrzle vode po potrebi
kupico zdrobljenih ocvirkov

Presej moko s soljo, namoči toliko, da bo testo gosto. Primešaj ocvirke, da bodo enakomerno razdeljeni. Dobro ogrej pecivno ploščo (kakor za vlivance—griddle) in kadar je vroča, vlijaj testo po žlicah nanjo. Peče naj se, da dobi lepo rumeno barvo.

Drug način je ta: Vzemi pol kupice več moke, da bo testo gostejše. Potem naredi z rokama lepe podolgate hlebčke, jih položi v dobro namazano plitvo ponev in peci v vroči pečici 25 do 30 minut.

Ta kruh se servira gorak, tudi se lahko da mleko na mizo.

Namesto ocvirkov se lahko rabi ocvrta slanina, nalomljena na drobne kosce.

Koruzen kruh s kislim mlekom

dve kupici koruzne moke
slabo žličico pecivne sode
žlico sladkorja
¾ žličice soli
eno jajce
dve žlici raztopljenega masla
dve kupici kislega mleka

Presej moko, sodo, sladkor in sol skupaj. Stori to vsaj trikrat, da se dobro premeša. Dobro stepi jajce in ga dodaj, potem prilij kislo mleko in vse prav dobro stepi. Vsuj v dobro namazano, ne preveliko ponev in peci v vroči pečici, 375 st. F.—pol ure do 35 minut.

Orehov kruh

dve kupici polne žitne moke (Whole wheat ali Graham flour)
pol kupice krušne moke
2/3 žličice soli

dve žličici in pol pecivnega praška
dobro žlico sladkorja
kupico zrezanih orehov
poldrugo kupico mleka

Presej skupaj krušno moko, sol in pecivni prašek, dodaj sladkor in še enkrat presej, vsuj to v polno žitno moko in primešaj orehe. Dolivaj polagoma mleko in ves čas mešaj, da bo testo lahko in mehko. Dobro namaži veliko ali pa dve manjši ponvi in peci 30 do 40 minut v zmerni pečici—350 st. F.

Namesto orehov lahko vzameš kupico na polovico zrezanih rozin ali pa na manjše koščke zrezanih datljev. Vse drugo gre kakor po gornjem receptu.

Borovničen kruh

2 kupici moke
4 žličice pecivnega praška
pol žličice soli
slabo kupico sladkorja
dve jajci
kupico mleka
četrt kupice raztopljenega masla
kupico borovnic, pomešanih z dvema žlicama moke

Presej moko, pecivni prašek, sol in sladkor. Dobro stepi jajci, jih dodaj, potem prilij mleko in maslo, nekoliko stepi, primešaj borovnice in vse prav dobro stepi. Vsuj v nizko, namazano ponev in peci v zmerni pečici—350 st. F. približno dvajset minut.

Ta kruh narediš lahko tudi brez borovnic; v tem slučaju pa vzemi le dve žlici sladkorja.

Kjer koli je predpisano, da se preseje moka s sladkorjem, soljo ali s pecivnim praškom, je dobro, da se vse preseje vsaj trikrat, rajši večkrat.

CANKARJEVA USTANOVA

bo imela svoj

TRETJI REDNI OBČNI ZBOR

v nedeljo, 15. januarja 1939

v Slov. Nar. Domu, St. Clair Ave., v Clevelandu ob treh popoldne.

Na ta zbor so vabljeni vsi člani Cankarjeve ustanove, bodisi posamezniki, ali pa organizacije, ki imajo članske certifikate.

Društva so bila o zborovanju pismeno obveščena in naprošena, da izvolijo svoje zastopnike. Pismom so dodana pooblastila in društva so naprošena, da jih izpolnijo in jih opravičeni odborniki podpišejo ter pošljejo tajniku Cankarjeve ustanove na naslov Louis Zorko, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, O. Zunanja društva, ki ne morejo poslati svojih zastopnikov, lahko pooblaste vsako po kakšnega člana v Clevelandu, da jih zastopa.

Vsi člani so prav uljudno vabljeni, da se udeležijo tega važnega zborovanja in pomorejo ustanovi s svojimi nasveti za večji napredek.

Louis Zorko, tajnik.

Kako Francozi sami sodijo o politiki svojih državnikov, pove pariška "L'Europe Nouvelle" tako le:

"Neki visoki uradnik v zunanjem ministru je pred kratkim omenjal svoje mladostne spomine in med drugim dejal:

"Spominjam se na knjigo, ki je imela naslov 'Francoz v Sibiriji.' Trpljenje in izkušnje junaka so bile tako živo opisane, da so me pogostoma držale budnega, ko je bil čas za spanje. Obsojen je bil na sto udarcev s knutom. Toda najprej je moral gledati na muke enega, potem dveh, potem treh svojih jetniških tovarišev. Nato so ga odvedli v ječo in mu povedali, da pride sam jutri na vrsto. — Danes igra Francija vlogo tega Francoza v Sibiriji; gledala je mučenje Etijopije, potem mučenje Španije, potem Čehoslovaške. Sama pride na vrsto jutri."

Laž je po indijskem zakonu dovoljena v dveh slučajih: če se z njo reši človeško življenje, ali pa če se napravi ženski poklon.

Tam torej ženske nikdar ne morejo vedeti, ali je poklon odkritosrčen, ali pa le izrečen iz vlijudnosti.

Med najnovejšimi dovtipi, ki si jih v Nemčiji po tihem pripovedujejo, je sledeči: Kadar greste kupovat obleko, vzemite psa s seboj. Če laja, je obleka iz volne, če jo pa začne duhati, je iz lesa iz nemških gozdov.

Nemški izdelovalci lekarniških proizvodov pošiljajo, kakor je tudi drugod navada vzorce svojih izdelkov zdravnikom, da jih preizkusijo. Če so stvari kaj vredne, je to dobra reklama. Ampak v Nemčiji dodajajo pismom, s katerimi priporočajo svoje izdelke par vrstic, proseči, da se jim vrnejo stekleničice ali zavoji, ker jih bodo zopet potrebovali in se na Nemškem težko dobe. Tako poroča pariška "Marianne."

Dr. Vu Ting-Fang, eden najbolj znanih kitajskih diplomatov, je bil v Ameriki in neki duhoviti Amerikanec ga je sladko izpraševal: "Kakšne vrste niz (nese) ste? Japaneze, Javanese ali Chinese?" — Vu mu je mirno odgovoril, da je Kitajec, potem je pa prav tako mirno vprašal: "Pa vi, prosim? Kakšne vrste ki (key) ste vi? Monkey, donkey ali Yankee?" — To je povedal L. Z. Yuan v nekem šangajskem listu.

Dramsko društvo | "Ivan Cankar"

priredi v nedeljo, 22. januarja 1939 v avditoriju S. N. Doma, igro

"DENAR"

KOMEDIJA V TREH DEJANJIH

SPISAL ANDREJ KOBAL

OSEBE:

Tom Berce, priprost delavec, ki vzroji samo tedaj,
ko ga ima malo pod kapo ..... Anton Eppich
Neža, njegova žena, pohlepna po denarju. Josie Močnik
Donald, njun sin ..... Walter J. Levar
Vinko Zolna, stanovalec pri Berceju, agent
Max Traven

Agata, mlada vdova, farmarica iz Montane
Emilija Svigel
Amalija, 20-letna učiteljica iz Montane.... Joyce Gorshe
Louis, razpečevalec mleka, ki poje ..... Janko Lube
John, krojač, ki jeca, ampak tudi poje .... Rudy Germ
Zofi, hišna gospodinja ..... Josie Zakrajsek
Suzi, opravljiva sobarica in tudi pevka... Annie Shuster

Igra se vrši v New Yorku v sedanjem času

Pričetek igre ob treh popoldne.

Igra orkester bratov Germ.

Igro režira Tončka Simčičeva

VSTOPNINA 25c

NATIONAL BEVERAGES INC.

Distributors of High Grade
Beer and Ale

Se priporočam

JOE PULZ

4621 DENISON AVENUE
Woodbine 6080

The Bliss Road Coal and Supply Co.

Slovensko podjetje

22290 ST. CLAIR AVENUE

Euclid, Ohio

Office KENmore 0808

v Slov. Narodnem Domu

Frank Butala

Slovenska trgovina s čevlji.
Velika izbora.

6410 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio

Mihcic Cafe

Imamo dobro vino, pivo in žganje, kakor tudi dober prigrizek.

7202 ST. CLAIR AVENUE

6401 ST. CLAIR AVENUE

Cleveland, Ohio

Frank Černe Jewelry Company

Fajdiga in Klančar

Vzorna pekarna

6413 ST. CLAIR AVENUE

V zalogi imamo vedno sveže pecivo, kolače, torte, za dom, za godove in svatbe.